

Tartu Ülikool

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Riigiteaduste Instituut

Bakalaureusetöö

Jorma Sepp

**DOMINANTSE ERAKONNA MÕJU POLIITILISELE
KULTUURILE: ERAKOND ÜHTNE VENEMAA NÄITEL**

Juhendaja: Ph. D Heiko Pääbo

Tartu 2012

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud. Olen nõus, et minu töö lisatakse digitaalselt TÜ lõputööde arhiivi.

.....

/töö autori allkiri/

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Poliitiline kultuur ja dominante erakond.....	6
1.1 Poliitilise kultuuri olemus.....	6
1.1.1 Almond ja Verba poliitilise kultuuri teooria.....	7
1.1.2 Autoritaarse poliitilise kultuuri teooria.....	9
1.1.3 Autoritaarse poliitilise kultuuri sotsialiseerumise teooria.....	10
1.2 Dominantse erakonnaga parteisüsteemi teooria.....	12
1.3 Põhjustatud teooria uurimismeetod.....	16
2. Empiiriline analüüs.....	18
2.1 Erakonna Ühtne Venemaa olemus.....	18
2.2 Venemaa poliitiline süsteem ja erakond Ühtne Venemaa.....	21
2.2.1 Venemaa poliitilise süsteemi taust.....	21
2.2.2 Venemaa poliitilise süsteemi olemus.....	22
2.2.3 Ühtne Venemaa erakonnaga poliitilise süsteemi mõju poliitilisele kultuurile.....	24
2.3 Venemaa parteisüsteem ja erakond Ühtne Venemaa.....	25
2.3.1 Venemaa parteisüsteemi taust.....	26
2.3.2 Venemaa parteisüsteemi olemus.....	28
2.3.3 Ühtne Venemaa erakonnaga parteisüsteemi mõju poliitilisele kultuurile.....	29
2.4 Venemaa kodanikuühiskond ja erakond Ühtne Venemaa.....	32
2.4.1 Venemaa kodanikuühiskonna olemus.....	32

2.4.2 Ühtne Venemaa erakonnaga kodanikuühiskonna mõju poliitilisele kultuurile.....	34
2.5 Empiirilised järeldused.....	35
Kokkuvõte.....	37
Kasutatud kirjandus.....	39
Võõrkeelne resüme.....	41

Sissejuhatus

Politoloogias saab kõige üldisemalt nimetada poliitiliseks kultuuriks inimeste jaotatud väärtusi ja uskumusi poliitikast kindla ühiskonna siseselt. Oluline on riigi poliitilise ja parteisüsteemi olemus ning kodanikuühiskonna roll poliitilistes protsessides, millest lähtuvalt viiakse igapäevaselt ellu riikliku poliitikat, luuakse ja väljendatakse ühiskondlike väärtusi ning uskumusi. Olulist rolli omavad poliitilise kultuuri kujundamisel erakonnad, kelle juhtimisel eelkõige luuakse riikliku poliitikat ning kes on ka üheks võimu ja avalikkuse ühenduslüliks. Tänapäeva demokraatlikus riigis on poliitiline vabadus ja võrdsus kõikidel erakondadel oma vaateid väljendada, mistõttu on raske tekkida olukorda, kus üks erakond saavutaks totaalset domineerimist.

Siiski annab poliitiline vabadus ja võrdsus alati võimaluse ka olukorraks, kus üks erakond saavutab märgatava domineerimise avalikkuses. Selle tulemusena kontrollib erakond riigi tähtsamaid poliitilisi institutsioone ning tal on seeläbi võimalus mõjutada ka poliitilise kultuuri vabadust. Teoreetiliselt ei saa taolise poliitilise ebavõrdsuse juures enam rääkida demokraatlikust riigist, vaid autoritaarsest poliitilisest süsteemist, mida kontrollib üks erakond. Seetõttu on oluline uurida, kuidas on taolises olukorras domineeriv erakond võimeline mõjutama riigi poliitilist kultuuri, et kindlustada oma võimu positsioon.

Uurimuse peamine eesmärk on leida kuidas on dominante erakond võimeline mõjutama riigi poliitilist kultuuri, vaadeldes eraldi riiklikul tasemel poliitilist süsteemi, parteisüsteemi ja kodanikuühiskonda. Eesmärgi saavutamiseks on esmalt raamistatud poliitilise kultuuri olemus autoritaarses ühiskonnas, mis toob välja dominantsuse tingimused, mille seesmiselt tegutseb dominante erakond. Seejärel on välja toodud kriteeriumid, mis muudavad erakonna dominantseks avalikkuses ja teiste erakondade seas riigi parteisüsteemis. Eesmärgi saavutamiseks on viimasena analüüsitud, kas dominante erakond on võimeline mõjutama riigi poliitilist kultuuri, mille eesmärk on kontrollida uurimuse läbiviimiseks püstitatud hüpoteesi.

Töö on jaotatud kahte ossa. Esimene osa moodustab teoreetiline ülevaade poliitilisest kultuurist autoritaarses ühiskonnas, mis raamistab poliitilise keskkonna, kus on võimalik ühe erakonna domineerimine. Seejärel annab töö esimene osa ülevaate ka parteisüsteemi dominantsuse tingimustest, mille põhjal on üks erakond võimeline teiste erakondade ees saavutama dominantsuse. Viimasena toob töö esimene osa välja ka töös kasutatava uurimismeetodi raamistiku. Sellele järgneb töö teine osa, mille moodustab empiiriline uurimus, kus on vaatluse alla võetud Vene Föderatsiooni poliitiline kultuur ja selles tegutsev

erakond Ühtne Venemaa, kes alates 2003. aastast on püsinud riigi juhtival poliitilisel positsioonil.

Empiiriline uurimus on jagatud aga omakorda viite etappi. Esiteks tuuakse välja erakonna Ühtne Venemaa olemus ja struktuur, mida kasutatakse hilisemas analüüsis. Seejärel on eraldi punktidenä toodud välja Vene Föderatsiooni poliitiline süsteem, parteisüsteem ja kodanikuühiskond ning nende taust ja olemus, mille järgneb iga osa iseseisev analüüs. Empiirilise osa lõpetab Vene Föderatsiooni poliitilise kultuuri edasise arengu analüüs leitud tulemuste põhjal.

Empiirilise uurimise läbiviimiseks kasutatakse töö uurimismeetodina kvalitatiivsed uurimismeetodid, täpsemalt teooriaga põhjendatud uurimisstrateegiat, mida rakendatakse teaduslike artiklite analüüsimiseks, mis on seotud uurimisprobleemiga ning mille andmed aitavad töös püstitatud eesmärke täita. Seega tulevad töö empiirilises osas vaatluse alla uurimisprobleemiga seotud teaduslike artiklite kvalitatiivsed andmed.

1. Poliitiline kultuur ja domineeriv erakond

Käesolevas bakalaureusetöös lähtun autoritaarse ühiskonna poliitilise kultuuri ja dominantse erakonna teooriast, mille abil saab analüüsida ja mõtestada Ühtne Venemaa erakonna mõjutusi Vene Föderatsiooni poliitilises kultuuris. Esmalt vaatlen poliitilise kultuuri olemust politoloogias keskendudes kodanike ja institutsioonide rollile selles ning nende omavahelisele suhtele. Edasi toon välja Gabriel Almondi ja Sidney Verba poliitilise kultuuri teooria, mis aitab mõista poliitilise kultuuri teket ja selle arengut ning raamistab poliitilise kultuuri mõiste kaasaegsesse konteksti. Poliitilise kultuuri kitsendamiseks toon välja autoritaarse poliitilise kultuuri teooria, mille abil saab kirjeldada poliitilise süsteemi püüdlusi mõjutada poliitilist kultuuri. Autoritaarse poliitilise kultuuri paremaks mõistmiseks kasutan ka James Alexanderi autoritaarse poliitilise kultuuri sotsialiseerumise teooriat, mis kirjeldab kodanike passiivsust poliitilise kultuuri suhtes ning traditsioonilise poliitilise süsteemi mõju ühiskondlikule kontekstile. Viimase teooriana kasutan dominantse erakonna teooriat, mis aitab seletada domineeriva erakonna positsiooni partei- ja poliitilises süsteemis. Samuti näitab teooria, milline on dominante erakond ning milline peab olema tema poliitiline strateegia dominantse saavutamiseks ja selle hoidmiseks. Antud peatükki lõppu on väljatoodud ka töös kasutatav põhjendatud teooria uurimismeetod, millest lähtuvalt viiakse läbi töö empiiriline analüüs.

1.1 Poliitilise kultuuri olemus

Poliitilise kultuuri mõiste sõnastuse välja kujunemine ulatub tagasi klassikalisesse poliitilise teooriasse (Ersson; Lane 2000 viidatud Caramani 2008: 420 kaudu). Juba Platon spekuleeris oma töödes, et valitsus kannab sama tähendust, mida kodanikud ning ühe võimu ei saa olla kunagi rohkem kui teise võimu (Almond 1989 viidatud Almond; Verba 1989: 2 kaudu). Ka Montesquieu tõdes, et kultuur mängib olulist rolli poliitilises elus. Samuti väitis Tocqueville, et ühiskonna demokraatia aluseks on kodanike uskumused ja väärtused moodustamaks vabasid organisatsioone demokraatia toimimiseks. Nii leiab kinnitust asjaolu, et iga poliitilise süsteemi peamised sotsiaalsed mõjutajad on kogukonnad ja inividid ühiskonnas, kellest sõltub poliitilise süsteemi iseloom.

Tänapäevase poliitilise kultuuri teooria peamisteks alusepanijateks on Gabriel Almond ja Sidney Verba, kes püüdsid leida avalikkuse ja ühiskonna vahelist seost. Nad raamistasid poliitilise kultuuri kui kodanike peamised väärtused, uskumused, ideaalid, hinnangud ja ootused riigi poliitiliselt süsteemilt ja kodanike endi roll selles süsteemis (Hahn 1995 viidatud

Tismaneanu 1995:113 kaudu). Mõistmaks aga kodanike väärtusi, mida tuuakse poliitikasse, tuleb ka mõista kuidas on erinevad väärtused nagu näiteks individualism ja natsionalism toetatud ühiskonna ja poliitilise süsteemi erinevate gruppide poolt (Ersson; Lane 2000 viidatud Caramani 2008: 425 kaudu). Seega poliitilise kultuuri tekkes on olulised ka sotsialiseerumise agendid, kes on aktiivsed osalejad kultuuri väärtuste ülekandumisel: poliitilised institutsioonid, perekond, meedia, kogukond, kool ja muud (Bennich-Björkman 2008: 4).

1.1.1 Almond ja Verba poliitilise kultuuri teooria

Almondi ja Verba loodud poliitilise kultuuri teooria kirjeldab demokraatliku ühiskonda kui "kodaniku kultuuri" (Hahn 1995 viidatud Tismaneanu 1995:113 kaudu). Nende sõnul jääb poliitiline kultuur igas ühiskonnas iseseisvaks, olles sõltuv muutuja struktuuri loomes ja saada samas loodud ka struktuuri kaudu (Almond 1989 viidatud Almond, Verba 1989: 29 kaudu). See tähendab, et poliitiline kultuur ühelt poolt tekitab poliitilist käitumist ja struktuuri ning teiselt poolt on ise tekitatud poliitilise käitumise ja struktuuri poolt. Almond ja Verba (1989) seovad poliitilise kultuuri seetõttu ka demokraatliku stabiilsusega kuna just poliitiline kultuur suunab poliitilisi teadmisi, uskumusi ja väärtusi poliitiliste objektide ja protsesside suunas ning demokraatlik poliitiline struktuur soodustab seda protsessi. Seetõttu aitab poliitiline kultuur ka mõista riigi arenguga seotud probleeme ja poliitilist süsteemi.

Riigid päriavad aga erineva poliitilise pärandi, mis mõjutab kodanike suhtumist valitsusse ja osalusse avalikus sfääris ning poliitilistes institutsioonides (Almond ja Verba viidatud Caramani 2008: 420 kaudu). Seetõttu võttis Almond (viidatud Alexander 2000: 18 kaudu) kasutusele poliitilise kultuuri mõiste seletamaks konkreetseid seaduspärasusi poliitilises tegevuses, mis kehtivad kõikides erinevates poliitilistes süsteemides, olenemata nende poliitilisest pärandist. Tema sõnul on poliitiline kultuur kõikehõlmav mõiste, mis sisaldab endas ühiskondlike mõistete süsteemi. Seega on poliitilises kultuuris oluline rahvuslik identiteet, kodanike suhtumine teineteise vastu, suhtumine poliitikas osalejate vastu, suhtumine ja ootus valitsuse väljunditesse ning teadmised poliitilistest protsessidest ja otsuste tegemistest. Kogu suhtumine poliitilise süsteemi vastu on see, mis mõjutab rahvusliku ühiskonna lojaalsust, koostööd ja individuaalsust, poliitiliste gruppide moodustumist ja nende poliitilist sekkumist, suhtumist poliitilistesse probleemidesse ja nende lahendamisesse (Almond 1989 viidatud Almond; Verba 1989: 27 kaudu).

Sellest tulenevalt saab vaadelda poliitilise kultuuri teket ka Vene Föderatsiooni poliitilises kontekstis ning leida milline on poliitilise kultuuri, käitumise ning struktuuri vaheline suhe. Samuti saab vaadelda millised on poliitilise kultuuri poolt suunatud poliitilised teadmised, uskumused ja väärtused ning millised peamised mõisted kerkivad ühiskonnas esile ja kuidas suhestuvad need poliitilise süsteemi ja kodanike vahel.

Koos Verbaga lõi Almond (viidatud Alexander 2000:19 kaudu) ka poliitilise kultuuri tüpoloogiat, mille koondnimi on kodaniku kultuur ning mis seletab poliitilise kultuuri eripärasusi, mis aitab seletada ühiskonna demokraatliku poliitilise struktuuri stabiilsust. Kodaniku kultuurile on iseloomulik sobivus demokraatliku ühiskonna osalus- ja riikliku poliitilise struktuuriga. Siit tulenevalt eristavad Almond ja Verba (viidatud Alexander 2000:19 kaudu) kolm poliitilise kultuuri mudelit.

Esiteks on **kihelkonna poliitilise kultuuri mudel**, kus indiviid on täielikult lahutatud poliitilisest süsteemist ning ta ei osale selles ja tal ei ole ka ootusi sellest. Eraldi seisvast poliitilisest süsteemist on aga raske eristada kuna poliitiline võim koondub ühele kindlale liidrile. Taoline poliitiline kultuuri iseloomustavad hõimu ühiskonnad ja riigid, mis on vabanenud koloonia staatusest (Alexander 2000:19). Teiseks mudeliks on **subjekti poliitilise kultuuri mudel**, kus kodanikud on teadlikud erinevatest poliitilistest süsteemidest ning neil on ka ootused nende suhtes. Siiski ei osale kodanikud aktiivselt poliitilises arengu protsessides ja ei näe endal olulist võimalust mõjutamaks võimusuhteid. Sellist poliitilist kultuuri iseloomustavad kõige paremini totalitaarsed ja autokraatsed ühiskonnad (Alexander 2000:19). Viimase mudelina toovad Almond ja Verba välja **osaluse poliitilise kultuuri mudeli**, kus kodanikud näevad ennast kui kõige mõjukamaid ja olulisemaid objekte poliitiliste otsuste tegemisel ja poliitilises arengus. Kõige omasem on taoline poliitiline kultuur Lääne demokraatlikule ühiskonnale (Alexander 2000:19).

Poliitilise kultuuri peamine areng toimub läbi kõigi kolme mudeli alustades hõimu ühiskonnast ja jõudes välja osaluse mudelini. Moderniseerumine ja tehnoloogia areng võimaldab jätta vahele subjekti poliitilise kultuuri mudeli juhul kui demokratiseerumise protsess on kiire ning alusideed on omased Lääne liberalismile (Almond ja Verba viidatud Alexander 2000:20 kaudu). Verba ja Pye (viidatud Alexander 2000:20 kaudu; Bennich-Björkman 2008: 4) seostasid poliitilise kultuuri ja süsteemi arengu ka sotsiaalsete agentidega, kelle eesmärgiks on ühiskonnas kiirendada ja leevendada rahvusliku poliitilise kultuuri teket. Taoline areng peaks aitama kaasa stabiilse demokraatliku süsteemi tekkele, kus rahvuslik

poliitiline kultuur ühildub poliitilise süsteemiga (Almond ja Verba viidatud Alexander 2000:21 kaudu).

Almond ja Verba loodud poliitilise kultuuri tüpoloogial põhjal saab eelkõige vaadelda millisesse mudelisse sobib Vene Föderatsiooni poliitiline kultuur. Kuna politoloogias ei nimetata Venemaa poliitilist süsteemi demokraatlikuks, ei saa seda siduda ka Lääne liberalismile omaste tunnustega. Seega on oluline vaadelda riigi sotsiaalsete agentide iseloomu ja eesmärke, mis ei ole riiki kaasa toonud stabiilse demokraatliku süsteemi teket, vaid hoopis autoritaarse poliitilise ühiskonna.

1.1.2 Autoritaarse poliitilise kultuuri teooria

Anthony Coheni (viidatud Alexander 2000:21 kaudu) sõnul on inimesed passiivsed kultuuri suhtes: nad võtavad selle vastu, kannavad edasi, väljendavad seda, aga ei loo seda ise. Cohen toob välja asjaolu, et kogukonnad kannavad endas ajaloolisi struktuurseid poliitilisi põhimõtteid enda kogukonna piires ning ühildavad nendele endi tähendused ja kasutavad nende kirjeldamiseks loodud sümboleid. Nii loovad kogukonnad mugandused rahvusliku poliitilise kultuuriga, kuid ei käitu selle traditsioonidele või poliitilisele käitumisele kohaselt.

Coheni käsitluse abil saab kirjeldada ka autoritaarset ühiskonda, kus kodanike igapäeva elu juhib tsentraliseeritud ja võimas riik, kellel on juhtivvõim majanduses ja muudes elusfäärides. Taolises ühiskonnas on kodanikud vähe teadlikud poliitilisest tegevusest, nad toetavad kollektiivsust ja ootavad riigilt heaolu, on kartlikud seadustele ning sõltuvad riiklikest institutsioonidest või protsessidest (Alexander 2000:23). Riiki juhib valitud eliit, kellel on poliitilise kultuuri abil võimalus muuta ühiskonda vastavalt vajadusele. Rõhutatakse natsionalistlikule poliitikale, mille abil mobiliseeritakse kodanike rahvuslikesse ühiskondlikesse tegevustesse (Alexander 2000: 24).

Sarnast lähenemist saab märgata ka kommunistlikus ideoloogias, mille kohaselt on inimeste erinevad hoiakud sotsiaalsete ja poliitiliste struktuuride kokkulepped (Almond 1989 viidatud Almond; Verba 1989: 30 kaudu). Kui muuta neid struktuure, siis on võimalik muuta ka kodaniku. Seega püütakse riigis luua uued poliitilised väärtused, mis on lojaalsed poliitilistele institutsioonidele ning tagaks ühiskonna stabiilsuse võimu suhtes. Almondi (1989 viidatud Almond; Verba 1989: 30 kaudu) sõnul püüdis võim kommunistlikes maades ise luua poliitilist kultuuri ja tekitada nii öelda "uut sotsialistliku kodanikku". Seetõttu tekkis ühiskonda kaks parteilist kultuuri, kus üks püüab luua uut sotsialistliku kodanikku ning teine on vaikiv

operatiivne pool, mis sisaldab endas tegelike toimuvaid väärtuste ja uskumuste süsteemi. Mõlemad pooled aga toimivad siiski rõhudes rahvuslikule poliitilisele kultuurile (Almond 1989 viidatud Almond; Verba 1989: 31 kaudu).

Oluline on autoritaarses kontekstis vaadelda millised on Venemaa kodanikud riigi ja kultuuri suhtele ning milline on nende roll poliitilise kultuuri tekkes – kui aktiivselt või passiivselt panustavad nad kodanikuühiskonna tegevusse ja mis sümboleid see edasi kannab. Selle põhjal võib teha ka järeldusi kodanikuühiskonna rolli kohta poliitilises süsteemis. Kuna Venemaa puhul on tegemist eelkõige autoritaarse ühiskonnaga, mida juhib võimas riik, saab märgata ka poliitilise eliidi olemasolu. Kõige paremini väljendub see Ühtne Venemaa erakonna näol, kes alates oma loomishetkest 2001. aastal on püsinud kindlalt Kremli eesotsas rõhudes rahvuslikule poliitikale. Seetõttu saab vaadelda kas ja kuidas on poliitiline eliit sarnaselt Nõukogude Liidu kommunistlikule pärandile püüdnud muuta ühiskondlike struktuure eesmärgiga muuta kodanikku ning luua uued poliitilised väärtused, mis tagaksid ühiskondliku stabiilsuse võimu suhtes.

1.1.3 Autoritaarse poliitilise kultuuri sotsialiseerumise teooria

James Alexanderi (2000: 35) sõnul toodab sotsialiseerumine ühiskonda poliitilise kultuuri struktuuri, mida ta nimetab ka poliitilise keskkonna loome tööriistaks ning mida kasutavad inividid. Mõned sotsialiseerumise protsessis ettetulevad võimalused on jagatud ning nendest võtab osa kogu kogukond. Enam võimalusi on aga vaid spetsiifilistel inivididel või gruppidel, kellel on seetõttu ka suurem võimalus mõjutamaks sotsio-poliitilise konteksti teket, mis loob poliitilist käitumist. Tekkinud kontekst sisaldab endas poliitilisi institutsioone, majanduslikku seis, sotsiaalseid juhtumeid ning eliidi ja gruppide kollektiivset ja individuaalset aktiivsust (Alexander 2000: 36).

Alexanderi (2000: 36) sõnul saab sellist tekkinud poliitilist kultuuri mõtestada stabiilsete ja ebastabiilsete perioodidena kuna igas kultuuris on suur potentsiaal saada mõjutatud muutujate näol. Suurt rolli mängib igas poliitilises kultuuris ajalooline taust, millest tulenevalt sõltub sotsiaalsete poliitiliste tegurite ja ka individuaalsete tegurite stabiilsus. Üheks olulisemaks mõjutajaks on aga ühiskondlik šokk (Alexander 2000: 39). Alexander ütleb, et šokist tulenev mõju, mis avaldub aja jooksul, muudab ühiskonna poliitilise kultuuri sidusust. Palju on see seotud ühiskonna gruppide nii öelda taasärkamisega ja ideoloogilise või etnilise teadlikkuse tunnistamisega nagu juhtus Nõukogude Liidus pärast Gorbatšjovi reforme (Alexander 2000: 40; Whitefield 2005: 50).

Šokk mõjutab kodanikke, kes on pikalt sotsialiseerunud ühiskondlikku süsteemi: nad kaotavad sidususe riigiga ning neil on võimalus luua traditsioonilised väärtused uute keskkonda ajal, kui noortel on veel vähene kultuuriline kogemus. Jätkuv šokk aga õõnestab vanema generatsiooni positsiooni ühiskonnas ning nende püüdlusi traditsioonilise poliitilise kultuuri loomele (Alexander 2000: 40). Nii tekib ka ühiskondlik korrapäratus, mida saab märgata vanema generatsiooni käitumisest: nende traditsioonid ei kohane uue keskkonnaga ning noorte mugavdatud traditsioonid muutuvad ahvatlevamaks. Alexandri (2000: 40) sõnul hakkab seejärel ühiskondlik enamus, kes sotsialiseerus vanasse süsteemi, taas looma varasematele poliitilise kultuuri sümbolitele ja käitumistele tuginedes uut poliitilist kultuuri. Nad võtavad poliitilised sümbolid ajaloost (näiteks "tugev liider"), mis ilmutavad konkreetset nõudlust järgmistele ajaloolistele sümbolite järele erinevates kontekstides (näiteks "tugeva liidri olemasolu aitab kaasa majanduse edukusele") ning seovad need kaasaegsete väärtustega.

Selline seisukohtade pärast võitlemine toob aga kaasa korrapäratu käitumise: strateegiates puudub järjepidevus, eitus ja ebakindlus (Alexander 2000: 41). Kodanikele peegeldub taoline käitumine aga enesekindla ja teadliku juhtumisena, mistõttu loobutakse sotsialismist, et liberaliseerida ühiskonda – võetakse suund demokraatia suunas, – mis annab võimaluse mitmekesisuseks ja individuaalsuseks, kuid samas ootavad kodanikud endiselt riigilt sotsiaal-majandusliku toetust ja kaitset. See kõik on aga näiline selleks, et ühiskond jõuaks Alexandri (2000: 41) sõnul stabiilsesse perioodi. Poliitilise kultuuri sümbolite tähendus ja üldine kontekst on aga endiselt traditsioonilisele väärtustele põhinev.

Olulist rolli mängib stabiilsuse loomes poliitiline eliit (Alexander 2000: 41). Kui uus demokraatlik poliitiline süsteem ka toimib demokraatlikult, siis saavutatud poliitiline stabiilsus on koht, kus ühiskond on haavatavam – erinevatel gruppidel on võimu poliitikuid mõjutada. Alexandri (2000: 41) sõnul on poliitiline eliit riigi ülemineku ajal sotsialiseerunud samuti vanasse poliitilisse kultuuri, mis tõttu nad võtavad üle traditsioone, et luua uus poliitiline keskkond, mis kindlustaks nende positsioone. Seetõttu võib ühiskond arvata, et eliit taotleb demokraatliku lähenemist, kuid tegelikkuses on nende strateegiad jätk vanadele strateegiatele.

Ajal mil ühiskonnas on mitmeid erinevaid poliitilisi grupe, kes ei soodusta stabiilset poliitilist arengut, leiab enamuse poliitilised vaated rohkem ühiskonnas poolehoidu. Seda seetõttu, kuna enamus on ühiskonnas dikteeriv ning pooldab konservatiivset poliitilist

kultuuri, mis on vastandiks ulatuslikele reformidele (Alexander 2000: 42). Nii saab traditsiooniline poliitiline kultuur oma sümbolitega enam kindlust; enam toetust saavad need, kes taotlevad varasemat poliitikat, suuremat riiki ja sotsiaalset heaolu. Riigi poliitilise kultuuri areng juurdub autoritaarsete traditsioonidega, millest tulenevalt arenevad välja ka riigi poliitilised institutsioonid (Hahn 1995 viidatud Tismaneanu 1995:113 kaudu).

Seega on igas poliitilises kultuuris oluline eelneva režiimi kontekst. Pika autoritaarse traditsiooniga ühiskonnas jääb võim enamuse eliidile, kes taotleb konservatiivset poliitilist kultuuri, mis on seotud kaasaegse poliitilise süsteemi nähtustega – tõrjutakse vana kultuuri, aga luuakse uus kultuur vanade väärtuste põhjal. Nii loob riigi poliitilist kultuuri eliit, mitte kodanikud. Poliitiline võim, eesotsas poliitilise eliidiga, muutub stabiilseks ning püsib seda seni, kuni toimub järgmine ühiskondlik šokk või nii öelda ideoloogiline ärkamine.

Kuna iga riigi poliitilise kultuuri sotsiaalsete ja individuaalsete poliitiliste tegurite stabiilsus sõltub riigi ajaloolisest taustast, mille olulisem mõjutaja on šokk, saab Vene Föderatsiooni kontekstis vaadelda ühiskondliku šokina Nõukogude Liidu lagunemist. Sündmusest tulenev mõju avaldub tänini ühiskonna poliitilisele kultuurile, mis väljendub riigi poliitilise süsteemi autoritaarsetes alustes. Pärast Nõukogude Liidu lagunemist asus Venemaa etteotsa Boris Jeltsin, kellest sai avalikkuses esialgu järjekordne 'tugev liider'. Aja möödudes ta kindlustas oma poliitilise positsiooni tõrjudes eemale opositsiooni, kus tegutsesid ka endised kommunistid, ning lõi nii ka osalise poliitilise stabiilsuse. Sarnast tegevust jätkas ka Vladimir Putin koos erakonnaga Ühtne Venemaa. Seega võib Venemaa kontekstis märgata Alexandri väidet, et riigi ülemineku aegne poliitiline eliit on sotsialiseerunud siiski vanasse poliitilisse keskkonda ning kannab varjatud kujul edasi vanasid traditsioone kindlustades nii vaid oma positsiooni. Oluline on vaadelda milliste võtetega kannab poliitiline eliit Venemaal edasi Nõukogude traditsioone ning kuidas luuakse või seotakse neid riigi poliitilise kultuuriga.

1.2 Dominantse erakonnaga parteisüsteemi teooria

Käesolevas töös on väga oluline vaadelda ka dominantse erakonna parteisüsteemi teooriat, mille abil saaks seletada asjaolu, et Vene Föderatsiooni poliitiline võim on kuulunud viimased kaksteist aastat vaid ühele erakonnale (Ühtne Venemaa) ning tema poliitilistele liidritele. Kui vaadelda riigi autoritaarset poliitilist süsteemi, siis on võimalik märgata ka opositsiooni nõrkust parteisüsteemis ning kogu poliitilises süsteemis. Seega on riigi poliitiline kultuur võimu instituutide poolt mõjutatud peamiselt vaid ühe poliitilise objekti kanalite kaudu. Just

taoline autoritaarsuse kontekst annab ka aluse läheneda Venemaa poliitilise kultuuri uurimisele dominantse erakonna poolt.

Francoise Boucek (2005 viidatud Pennings; Lane 2005: 95 kaudu) nimetab dominantseks parteisüsteemiks demokraatliku poliitilist süsteemi, mis on domineeritud ühe partei või parteide koalitsiooni poolt, kes kontrollivad riigi valitsussektorit väga pika aja perioodil. Taolisest poliitilisest süsteemist saab politoloogias rääkida ka kui isikukesksest, partei kesksest või sõjalise režiimi kesksest süsteemist. Eelkõige tõusevad dominantsed erakonnad esile ühiskonnas, mille poliitiline süsteem on seotud suureulatusliku ülesehitusega pärast sõda, riigi võimu radikaalse uuesti defineerimisega, iseseisva riigi ülesehitusega või on riik väljunud just koloonia staatusest (Makarenko 2012: 55). Seetõttu said paljud postkommunistlikud maad ka pärast Nõukogude Liidu lagunemist 1991. aastal endale isikukeskse autoritaarse poliitilise süsteemi, kus esile kerkis üks juht ja tema erakond (Gel'man 2008: 922).

Ka Vene Föderatsiooni kontekstis kerkis esile üks juht, Boris Jeltsin, kellel küll puudus oma kindel erakond. Vladimir Putini võimule tulekuga, tuli aga võimule ka 2001. aastal poliitiku erakond Ühtne Venemaa, mis domineerib tänini Venemaa Riigiduumas omades parlamendis enamust ning olles võimul tähtsamates institutsioonides.

Maurice Duvergeri (viidatud White 2011: 558 kaudu) nimetab dominantseks erakonnaks parteid, mida avalik arvamus usub olevad dominante. Sarnaselt peavad uskuma ka erakonna opositsioon ja kodanikud, kes ei hääleta partei poliitiliste vaadete poolt. Duvergeri sõnul on dominantse erakonna püsimiseks oluline eeldus see, et ühiskond teadvustaks erakonna ülemvõimu ja võtakski teda kui dominantset erakonda riigi poliitilises- ja parteisüsteemis. Siiski mainib Duverger (viidatud White 2011: 660 kaudu), et dominantse erakonna võim on ajaline nähtus, kuna uued ühiskondlikud probleemid, sotsiaalsed grupid ja uus generatsioon tulevad aja jooksul esile, on ka vältimatu asjaolu, et dominantse erakonna võim ja mõju muutub aja möödudes ühiskonnas ähmasemaks.

David White (2011: 660) toob aga välja neli peamist dominantse erakonna poliitilist suunda, mis kindlustavad erakonna ühiskondliku võimu ja dominantse positsiooni soovitud ajaks. Esiteks on oluline erakonna **paindlik poliitilise strateegia**. White (2011: 660) ütleb, et kui dominante erakond võtab omaks paindliku poliitilise strateegia, siis see aitab tal ka võimul püsida ja oma mõjuvõimu ühiskonnas laiendada erinevatel ajaperioodidel. Seega peab eduka dominantse erakonna poliitilise strateegia olema kombineeritud nii paindlikkusest kui

jäikusest võrdsetel määradel. Ühiskondliku mobilisatsiooni ajal ehitab dominante erakond üles siduva toetuse baasi ja arendab seeläbi erakonda toetavate kodanike aktiivsust, olles oma strateegiatega võimalikult paindlik. Aja möödudes peab dominante erakond tegelema enam ka jäiga poliitikaga oma eesmärkide saavutamiseks, et näida enesekindlad ja seeläbi hoida ka oma poliitilist toetust. Samas peab erakond olema White (2011: 660) sõnul ka piisavalt paindlik köitmaks ühiskonnast uusi ja potentsiaalseid toetajaid.

Teiseks aitab dominantsel erakonnal oma võimu kindlustada **erakonna ligipääs riiklikele ressurssidele ja võimalus monopoliseerida ka tähtsamad meedia allikad**. White (2011: 660) ütleb, et mida kauem erakond püsib võimu, seda suuremaks muutuvad tema võimalused võimuga manipuleerida. Juhul kui erakond juhib riigi ressursse peamistesse tööstussektoritesse ja sotsiaalsetesse kogukondadesse, kindlustab see erakonna toetust ka majanduslikult altpoolt. Ka Boucek (2005 viidatud Pennings; Lane 2005: 97 kaudu) ütleb, et kuna dominantsed erakonnad omavad poliitilise süsteemi tähtsamaid institutsioone, on nende käsutuse ka suurem valik poliitilisi võimalusi ja suurem võim kontrollimaks üldsuse informeerimist opositsioonist. Kuigi tänapäeval on demokraatlikus ühiskonnas keelatud riigi tsensuur meedias, on siiski dominantsel erakonnal võimalus mõjutada meedia konteksti ja informatsioonivoogu läbi erinevate PR strateegiate (Boucek 2005 viidatud Pennings; Lane 2005: 97 kaudu).

Kolmandaks toob White (2011: 661) välja asjaolu, et **dominantsel erakonnal on võimalus valikuliselt mobiliseerida peamisi sotsiaal-majanduslike ühiskondlike grupe**. Paindliku ja jäikuse vahelises poliitikas peab erakond esitlema tasakaalustatud poliitilist tegevust, et saavutada mitmekesine toetus. Ühelt poolt peab erakond aga siiski jääma ettevaatlikuks oma lubadustes ning neid tuleb anda valikuliselt: ei saa lubada kõikidele gruppidele midagi. Seetõttu keskendubki erakond peamistele sotsiaal-majanduslikele gruppidele, mis annavad talle maksimaalset poliitilist tagatist, minimaalse poliitilise tegevuse eest. Teiselt poolt väidab dominante erakond aga, et esindab kogu rahvust, mis väljenduslikult tähendab seda, et erakond toetab kõiki ühiskondlike kihte. Nii saavutavad erakonna avatud lubadused kollektiivsuse ning ühiskondliku vastutulelikkuse (Boucek 2005 viidatud Pennings; Lane 2005: 97 kaudu).

Viimasena toob White (2011: 661) välja asjaolu, et **dominanteset erakonna süsteemi ei saa ignoreerida**. Tema poliitikas on kõige olulisem opositsiooni erakondade tähtsusetuks tegemine, et hoida ühe parteilist domineerimist. Mitmekesised poliitilised strateegiad ja

kontroll riiklike ressursside üle, annavad dominantsele erakonnale võimaluse luua püsiv sotsiaalne koalitsioon erakonda teotavate erinevate ühiskondlike gruppide vahel. Kuna poliitilise süsteemi institutsionaalne raamistikuga on võimalik manipuleerida, annab see erakonnale võimaluse kindlustada ka oma domineeriv positsioon (Boucek 2005 viidatud Pennings; Lane 2005: 97 kaudu). Nii tõrjutakse aja jooksul opositsioon poliitilisest protsessist eemale ning neile omistatakse halvustav maine, mille ühiskond võtab ka omaks (White 2011: 661).

White poolt välja toodud nelja dominantse erakonna poliitilise suuna abil on võimalik vaadelda ja hinnata ka Ühtne Venemaa poliitilist käitumist Vene Föderatsiooni poliitilises süsteemis. Kuna erakond on kindlustanud poliitilise võimu stabiilsuse on oluline vaadelda ka tema kasutatavaid poliitilisi võtteid, mis on loonud erakonna domineerimise ühiskonnas. Samuti on võimalik White poolt välja toodud tunnuste abil vaadelda Ühtne Venemaa tegevust riigi avalikus sektoris ning leida kuidas erakond kasutab oma võimu positsiooni opositsiooni suhtes.

Arian ja Barens (viidatud White 2011: 661 kaudu) ütlevad, et nii kaua kui dominante erakond esineb intellektuaalselt, positsioneerib ennast ideoloogiliselt tsentristlikuks "kus toimub peamine tegevus" ja jätkab ühiskonna strateegilise selektiivse mobiliseerimisega, jääb opositsioon riigi poliitilises süsteemis võimetuks. Lähtuvalt opositsiooni nõrgestamisest, on T.J Pempel (viidatud White 2011: 659 kaudu) toonud välja dominantsele erakonnale neli iseloomulikku tunnust.

Esiteks peab erakond olema **numbriliselt dominante** kuna vaid erakond, mis omab suurimat mitmekesisust arvuliselt – erakonna poolt hääletavad erinevad sotsiaalsed rühmad, erakond omab suurimat mandaati riigikogus jms, - saab olla dominante (Pempel viidatud White 2011: 649 kaudu). Ka Boucek (2005 viidatud Pennings; Lane 2005: 95 kaudu) ütleb, et erakonna võimalus maksimaalse dominantsuse saavutamiseks sõltub esmalt nende valimistoetusest, millest lähtuvalt on neil võimalik määrata oma võimu valitsusinstitutionides.

Teiseks peab erakond omama ka **dominantset kauplemise positsiooni** (Pempel viidatud White 2011: 659 kaudu). See tähendab seda, et erakond peab võimul püsimiseks omama strateegilisi positsioone moodustamaks vajadusel lepinguid väiksemate erakondadega. Sellised lepingud on koostatud institutsioonilisele keskkonnale kohaselt, kus parteide konkurents on reguleeritud läbi tugeva riikliku süsteemi, mis annab dominantsele erakonnale võimaluse käituda monopolistlikult (Boucek 2005 viidatud Pennings; Lane 2005: 96 kaudu).

Samuti on dominantse kauplemise positsiooni omades võimalus kontrollida poliitilist süsteemi ja isoleerida opositsioonide mõju (Boucek 2005 viidatud Pennings; Lane 2005: 96 kaudu).

Kolmandaks peab erakond olema **dominante kronoloogiliselt** ehk ta peab püsima võimul arvestatava ajaperioodi (Pempel viidatud White 2011: 659 kaudu). Erakonna strateegia erinevatel ajaperioodidel määrava valimistoetuse saavutamiseks sõltub suuresti ajaperioodi ühiskondlikust nõudmistest ja eelistustes, kus erakonnal on roll olla kas hääli taotlev, võimu taotlev või poliitikat taotlev poliitiline objekt (Boucek 2005 viidatud Pennings; Lane 2005: 96 kaudu).

Viimaseks toob Pempel (viidatud White 2011: 659 kaudu) välja asjaolu, et erakond peab olema **dominante valitsuslikult**, kandma endas nii öelda 'riikliku ajaloolist ja kultuurilist projekti' ja kujundama vastavalt sellele avalike poliitilisi agendasid. Seega võib öelda, et erakond, mis on dominante valimistel, teiste poliitiliste parteide suhtes, valitsuse moodustamisel ja avalike poliitiliste agendade loomes, saab näha kui dominantset erakonda.

Pempel poolt välja toodud dominantset erakonda iseloomustavate tunnuste abil on võimalik vaadelda kuidas siiski vastab Ühtne Venemaa Vene Föderatsiooni kontekstis nendele. Erakond on püsinud riigis võimul viimased kaksteist aastat, saavutanud ühiskondliku domineerimise ning Pempeli nelja tunnuse põhjal saab ka hinnata Ühtne Venemaa poliitilist strateegiat, mis näitab, kuidas on nimetatud dominantsus saavutatud.

1.3 Põhjendatud teooria uurimismeetod

Käesolevas bakalaureusetöös kasutan dominantse erakonna poliitilise kultuuri mõjutuste uurimiseks kvalitatiivset uurimismeetodit, täpsemalt põhjendatud teooria strateegiat. Olen valinud antud meetodi, kuna selle abil on kõige parem uurida tunnuste esinemist uuritava juhtumil ning kirjeldada uurimisprobleemi (Toloie-Eshlaghy; Chitsaz; Karimian; Charkchi 2011). Põhjendatud teooria uurimisstrateegias luuakse teooria uuritava objekti aspektist lähtuvalt (Toloie-Eshlaghy; Chitsaz; Karimian; Charkchi 2011: 113). Anselm C. Strauss ja Juliet M. Corbin (viidatud Toloie-Eshlaghy; Chitsaz; Karimian; Charkchi 2011: 113 kaudu) defineerivad põhjendatud teooriat kvalitatiivse uurimismeetodina, mis loob süstematiseeritud lähenemise teooria ja uuritava juhtumi vahel. Meetodi moodustavad uuritava juhtumi mõisted, lähenemised ja probleem ise, kus nende vahelise suhte kaudu on võimalik jõuda uurimiseesmärgini.

Kuna antud töös on tegemist on laialdase poliitilise nähtusega, mis sisaldab endas kogu riigi poliitilist olemust, kasutan kvalitatiivsete allikatena teaduslikke artikleid, mille sisu on seotud uuritava probleemiga; kus on käsitletud uurimisobjekti mõisteid, lähenemisi ja probleemi ise. Allikatest kogutud andmete põhjal viin läbi teooriaga põhjendatud kvalitatiivse analüüsi, mis peaks andma vastuse uuritavale probleemile. Töö teoreetilisele taustale tuginedes saab püstitada ka **töö hüpoteesi**: mida tugevam on domineeriva erakonna kontroll poliitilises kultuuris, seda passiivsemad on poliitilise süsteemi muutused.

Hüpoteesi tõestamiseks uurin ja analüüsis valimisse kaasatud teaduslikke artikleid kui kvalitatiivseid andmeid, mis on seotud uuritava juhtumiga ehk Vene Föderatsiooni ja erakonnaga Ühtne Venemaa, mis on domineerinud riigi poliitilises maastikul alates oma loomisest. Artiklitele tuginedes raamistan riigi parteisüsteemi, poliitilise süsteemi ja kodanikuühiskonna olemuse ning seejärel analüüsis empiiriliselt erakonna Ühtne Venemaa positsiooni nendes valdkondades vastavalt töös kasutatavale teoreetilisele materjalile. Taolise lähenemisega peaks olema võimalik leida seoseid erakonna Ühtne Venemaa ja töö teoreetilise materjali vahel, mille tulemusel on võimalik tõestada või lükata ümber püstitatud hüpotees.

Edasine töö eesmärk on tõestada püstitatud hüpoteesi paika pidavust empiirilise analüüsi läbiviimisega, kus vaatluse alla on võetud Vene Föderatsiooni poliitiline kultuuri ja selles tegutseva erakonna Ühtne Venemaa positsioon.

2. Empiiriline analüüs

Nagu eelnevalt öeldud, keskendub empiiriline analüüs püstitatud hüpoteesi paika pidavuse tõestamisele Vene Föderatsiooni poliitilise kultuuri ja selles tegutseva erakonna Ühtne Venemaa positsiooni näitel. Analüüsi lihtsustamiseks toon esmalt välja teaduslike artiklite põhjal erakonna olemuse ja temale iseloomuliku struktuuri, mille põhjal saab edasises analüüsis teha järeldusi erakonna käitumise kohta. Peamise empiirilise juhtumi analüüs on üles ehitatud poliitilise kultuuri jagamisega kolme poliitilisse jaotusesse.

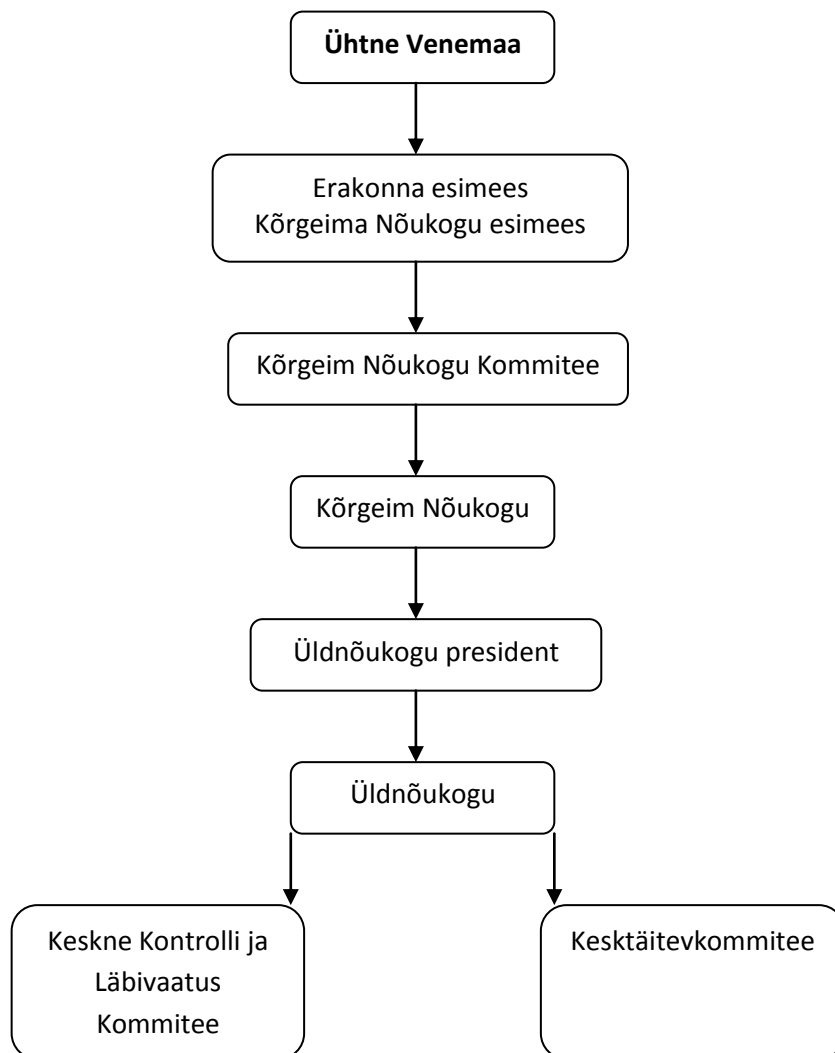
Esiteks annan ülevaate teaduslikele artiklitele tuginevalt Venemaa poliitilise süsteemi taustast ning seejärel toon välja selle iseloomuliku olemuse. Olles raamistanud uuritava objekti poliitilise süsteemi tausta ja olemuse, viin läbi teoreetilisele põhjale tugineva kvalitatiivse analüüsi, mis näitab erakonna Ühtne Venemaa rolli riigi poliitilises süsteemis. Teiseks annan ülevaate Vene Föderatsiooni parteisüsteemi taustast ja selle olemusest, misjärel saab samuti teoreetilisele taustale tuginedes kvalitatiivselt analüüsida erakonna Ühtne Venemaa rolli selles. Viimase poliitilise kultuuri punktina toon välja teaduslike artiklite põhjal Vene Föderatsiooni kodanikuühiskonna olemuse, mille kaudu analüüsin ka siin teoreetilisele taustale tuginevalt erakonna Ühtne Venemaa mõjuvõimu. Kogu empiiriline uurimus püüab leida vastust peamisele küsimusele – kuidas on riigi poliitiline kultuur mõjutatud domineeriva erakonna poolt?

2.1 Erakond Ühtne Venemaa olemus

Erakonna Ühtne Venemaa peamine eelkäija on valimisliit Ühtsus, mis 1999. aasta parlamendi valimistel saavutas 23,3% häältest ning jäi parlamendi alamkojas alla vaid kommunistidele (Roberts 2012: 2). Pärast 2000. aasta presidendi valimisi, mille võitis Vladimir Putin, ühines valimisliit oma peamise konkurendiga Isamaa – Kogu Venemaa valimisliiduga ning koos moodustasid nad 2001. aasta detsembris Kogu Venemaa Ühtsuse ja Isamaa erakonna – Ühtne Venemaa, mille nimi 2003. aastal lühendati Ühtne Venemaa erakonnaks (Riggs, Schraeder 2004: 142). Lühikese ajaga saavutas erakond nii kohalikel kui ka üle-riigilistel valimistel domineeriva edu, jättes riigi poliitilisest institutsioonidest välja opositsiooni hääled. Samuti on lühikese ajaga loodud struktuur, mis mobiliseerib ühiskonda aktiivselt poliitikasse ning edendab erakonna poliitilist positsiooni (Roberts 2012: 3).

Erakonna struktuurne ülesehitus ei erine oluliselt teistest Venemaa erakondadest, mis on omaks võtnud tsentraliseeritud erakonna mudeli (vaata Joonis 1 koostatud Rossiya 2009

viidatud Roberts 2012: 153 kaudu). Kõige rohkem omab võimu erakonna ja Kõrgeima Nõukogu Komitee liider. Neile järgneb Kõrgeim Nõukogu Komitee, mis vastutab erakonna koosseisu eest, annab juhiseid regionaalsetele osakondadele ning koostab erakonna nimekirjasid. Ühe võrra vähem võimu omab Kõrgeim Nõukogu, kes vastutab erakonna üldise arengu eest ning kuhu valitakse riigi väljapaistvamad avalikud ja poliitilised tegelased. Kõrgeimale Nõukogule järgnevad võimu hierarhias Üldnõukogu president ja Üldnõukogu ise, mis opereerivad erakonna administratsiooni otsustega. Võimu hierarhias kõige madalamal asuvad Kesktäitevkomitee, mis vastutab erakonna ideoloogilise arengu eest ja koostab erakonna programm vastavalt kongressile ja teiste juhtivate isikute otsustele; ning Keskne Kontrolli ja Läbivaatus Komitee, mis vastutab vastuvõetud otsuste rakendamise ja erakonna majandusliku seisuga eest.

Joonis 1 – Ühtne Venemaa hierarhiline võimujaoitus (Rossiya 2009 viidatud Roberts 2012: 153 kaudu)

Erakonna selgest hierarhilisest ülesehitusest tuleneb ka asjaolu, et poliitikud kes poliitilises süsteemis asuvad kõrgeimal võimu positsioonil, kontrollivad erakonna tähtsamate otsuste tegemist (Gel'man 2008: 920). Teised ametnikud vastutavad erakonna igapäeva töö ja mobilisatsiooni eest. Nii on kujunenud välja selge distsiplineeritud ja erakonna sisene stabiilsus, kus ei ole lubatud teisiti mõtlemine ja juhtivate isikute halvustamine. Seetõttu sarnaneb erakonna organisatsiooniline pool ka Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei iseloomuga, kus massiparteis omas rolli vaid erakonna sisene poliitiline eliit ning teisitimõtledjad isoleeriti poliitikast (Roberts 2012: 158; Gel'man 2008: 920).

Kuna erakonnas omavad kõige suuremat rolli erakonna ja Kõrgeima Nõukogu Komitee juhid, kes omavad ka riigi poliitilises süsteemis tähtsamaid positsioone, on Ühtne Venemaa eelkõige võimu taotlev erakond (Roberts 2012:2; Gel'man 2008: 920). Tema peamiseks rolliks on toetada parlamendis presidentaalset võimu ja vähendada opositsiooni võimalusi otsuste tegemisel, luues nii seadusliku aluse erakonna liidrite tegevusele riigi poliitilises süsteemis (Roberts 2012: 141). Ideoloogiliselt on Ühtne Venemaa aga tsentristlik, konservatiivne ja Putinistlik (Roberts 2012: 161). Erakonna liidri Vladimir Putini isiksus domineerib selgelt erakonna ideoloogilistes otsustes ning iseloomus moodustades nii Putinismi, mis toob esile tugeva liidri imago ja personaalsed poliitilised ideed. Lisaks püütakse ühiskonnale pakkuda poliitilist ideed, mis ühendab liberalismi, sotsiaalse õiguse, rahvuslikku uhkuse ja patriotismi (Fedorov 2007: 198 viidatud Roberts 2012: 164 kaudu).

Erakond on üleriigiliselt rajanud oma ideede elluviimiseks regionaalsed osakonnad kõikidesse riigi 88 regiooni, mis aitavad ka mobiliseerida kodanike erakonna poliitikasse (Roberts 2012: 150). 2010. aasta seisuga kuulus erakonda Ühtne Venemaa 2 073 772 liiget. Tavalist erakonna liiget saab iseloomustada kui valget, 40-65 aastates kõrgharidusega naine, kes töötab haridus- või tööstussektoris (Edinaya Rossiya 2008 viidatud Roberts 2012: 151 kaudu). Suur liikmesarv on muutunud erakonna avalikkuses atraktiivseks ning andnud erakonda kuulumisele ka sümbolse tähenduse, mida hinnatakse. Lisaks tõstab erakonna mainet oluliselt ka tema sotsiaalne ühiskondlik tegevus. Mitmete rohujuure tasemel tegutsevate majanduslike, kultuuriliste ja rahvuslike liikumiste ja organisatsioonidega on sõlmitud kokkuleppeid, mida avalikkuses esindatakse kui ühiskonda edendavaid lepinguid (Roberts 2012: 155). Erakond püüab teha koostööd ka kirikutega finantseerides nende ja nende ajalooliste ikoonide taastamist ning ise selle kaudu mobiliseerida ühiskonda (Roberts 2012: 155).

Laialdase tegevusega on erakond loonud mitmeid sidemeid erinevate organisatsioonidega ühendades kõik üle-riigilisse vertikaalsesse võimu ja võrgustikku, mida kontrollib valitsus (Roberts 2012: 155). Ka riigi peamine eliit on seotud erakonnaga ja poliitilise süsteemiga, eesmärgiga tagada stabiilne ja ühene riigi areng (Gel'man 2008: 922). Vaatamata erakonna positsioonile ja ühiskondliku aktiivsele mobiliseerimisele, seovad valijad eelkõige erakonnaga tema liidreid Vladimir Putinit ja Dimitri Medvedevit, mistõttu erakond kui poliitiline objekt ise jääb antud isikute varju (Roberts 2012: 160).

2.2 Venemaa poliitiline süsteem ja erakond Ühtne Venemaa

Algavas peatükis toon esmalt teaduslikele artiklitele tuginedes välja kvalitatiivsed andmed, mille põhjal analüüsin empiiriliselt Venemaa poliitilise süsteemi olemust ja erakonna Ühtne Venemaa positsiooni selles. Esimesena toon välja riigi poliitilise süsteemi kujunemise tausta, mille põhjal saab iseloomustada riigi valitsemise isepärasusi. Seejärel toon välja kujunenud poliitilise süsteemi olemuse ja erakonna Ühtne Venemaa positsiooni selles. Viimaseks analüüsin kvalitatiivsel meetodil välja toodud andmetele tuginedes riigi poliitilise süsteemi ja erakonna Ühtne Venemaa olemust vastavalt töö teoreetilisele põhjale.

2.2.1 Venemaa poliitilise süsteemi taust

Pärast Nõukogude Liidu lagunemist 1991. aastal asus Venemaa, eesotsas tollase presidendi Boris Jeltsiniga, viima läbi demokraatlike reforme, eesmärgiga juurutada vabad valimised riigi poliitilisse kultuuri. Loodi lääne demokraatia struktuuride kohandustel põhinevad poliitilised institutsioonid, mille ülesandeks sai riigi ja ühiskonna tegevuse kooskõlastamine ning moderniseerumise elavdamine (Zakaria 2003: 91). 1993. aastal võeti vastu põhiseadus, mis oma põhimõtetelt erines aga lääne demokraatiast kuna andis presidendile piiramatus ulatuses võimu ning ei määranud institutsiooni, mis kontrolliks tema võimu kasutamist. Samuti puudus põhiseadusest seos presidendi ja parlamendi tegevuse vahel riigi võimu teostamisel ning lisaks loodi kohtuvõim, mis oma olemuselt oli nõrk ja mitte-sõltumatu (Zakaria 2003: 93; Robinson 2003: 152).

Kuna Nõukogude Liidu lagunemisest tekkinud poliitiline süsteem oli ebastabiilne, pidi president Jeltsin võitlema võimu iseloomu pärast mitmete demokraatia vastaste poliitiliste jõududega, kes püüdsid tõusta tekkinud segaduses võimule (Zakaria 2003: 93). Seetõttu koondas vastuvõetud põhiseadus poliitiliste otsuste tegemise presidendi ja temale lojaalsete ametnike ringkonda, kindlustamaks nii riigi iseseisvus ja poliitilise süsteemi stabiilsus

(Zakaria 2003: 89-93). Loodud presidendi amet sarnases organisatsiooniliselt ka Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee ülesehitusele, mis domineeris kogu Nõukogude poliitilises süsteemis ja kontrollis otsuste tegemist (Huskey 1999 viidatud Robinson 2003: 152 kaudu).

Jeltsini järel 1999. aastal võimule tulnud Vladimir Putin suurendas oma esimestel valitsemisaastatel presidendi ametivõimu veelgi. Esmalt eemaldas ta parlamendi ülemkojast kubernerid, kelle asemel määras 89 regiooni kõrgeimaks võimukandjaks seitse ülemkubeneri, kes olid regioonis sisuliselt presidendi esindaja (Zakaria 2003: 94). Vastuvõetud seadusmuudatusega sai president ka õiguse kubernere ametist eemaldada juhul, kui viimased on rikkunud seadust. Lisaks vähendati ka kohalikesse omavalitsustesse minevat maksude osa, mis pidurdas oluliselt kohalikku arengut (2003 Zakaria: 94). Putini poolt läbiviidud seadusmuudatused koondasid poliitilise süsteemi kõige tähtsamaks teguriks tugeva riigi ja presidendi olemasolu, jättes kõrvale muud võimu allikad.

2001. aastal lõi Putin erakonna Ühtne Venemaa, mis 2003. aasta parlamendi valimiste järel saavutas ülekaaluka võidu teiste erakondade ees (Gel'man 2008: 916). Erakonna sarnane domineerimine poliitilises süsteemis jätkus ka 2007. ja 2011. aasta valimistel. Putini järel 2008. aastal presidendiks valitud Dimitri Medvedev kuulus samuti samasse erakonda ning Putinile lähedal seisvate isikute hulka. Erinevalt oma eelkäijast, vihjas Medvedev riigi põhiseaduses olevatele ebademokraatlikele regulatsioonidele, mis jagasid võimu vertikaalselt. Ta tegi ettepaneku valida kubernerid erakonna seast, mis kohalikel valimistel saavutas antud piirkonnas enim hääli (Pomeranz 2009: 186). Oma ametiaja viimaste muudatustega on Medvedev toonud välja taas ebademokraatlike regulatsioonide muutmised ning algatanud seaduseelnõud kuberneride otsevalimisteks ning parteide registreerimise lihtsustamiseks, mis mõlemad parlamendis ka vastu võeti. Vaatamata hetke muudatustele, nimetatakse aga riigi poliitilist süsteemi endiselt ebademokraatlikuks, kus keskset positsiooni omab erakond Ühtne Venemaa ja tema esindajad.

2.2.2 Venemaa poliitilise süsteemi olemus

Jeltsini loodud poliitiline süsteem oli riigi elanikkonna seas ebapopulaarne, sest ei suutnud lahendada mitmeid ühiskondlike lõhesid, mistõttu sai märgata ka aktiivset riigi ja kodanike vahelise suhte puudumist (Gel'man 2008: 917). Ühtse Venemaa võimule tulekuga muutus riigi poliitiline süsteem stabiilsemaks ning eesmärgiks seati riigi tagasi viimine kodanikele (Gel'man 2008: 922). Oma poliitika elluviimiseks monopoliseeris erakond poliitiliste

institutsioonide ja ühiskondlike agentide üle administratiivse kontrolli, surudes nii alla ka Jeltsini perioodil võimutsenud eliidi tahet. Samuti viidi läbi seadusmuudatused, mis hoidsid ära varasema eliidi poolt iseseisvate organisatsioonide loome, mille abil oleks olnud võimalik mõjutada poliitilist süsteemi (Gel'man 2008: 922).

Mitmete regulatsioonidega suutis Ühtne Venemaa luua stabiilse poliitilise süsteemi, kus erakond on pärast 2003. aasta parlamendi valimisi püsinud domineerival positsioonil ning kasvatanud järjest enam oma mõjuvõimu. Erakond kasutab vabalt riigi administratiivseid ressursse oma huvides, suurendades seeläbi riigi kontrolli ka majanduses ja meedias (Gel'man 2008: 922; Riggs, Shraeder 2004: 147). Riigis tegutseval opositsioonil puudub seetõttu määrav vastupanu võime, mis suudaks mõjutada demokraatlikult poliitilise süsteemi arengut (Peregudov 2009: 59; Lynch 2006: 61).

Riiklike regulatsioonide abil on erakond loonud ka mitmeid avalike administratiivseid organisatsioone (näiteks Venemaa Töölise ja Ettevõtjate Liit), mida juhivad erakonna liikmed ja läbi mille toimub majanduse moderniseerumine ja ühiskonna arendamine (Peregudov 2009: 69). Samuti kuulub erakonda mitmed riigi majanduseliidi võtmeisikud, keda kaasatakse aktiivselt poliitikasse. Ühtne Venemaa võimul oleku ajal on ka riigi osalus avalikus ettevõtluses märgatavalt tõusnud: kui 2003. aastal kuulus riigil 20% kogu naftatööstusest, siis 2008. aastaks oli see tõusnud 43% peale (Peregudov 2009: 69).

Vaatamata poliitilisele survele kasvab riigi majandus stabiilselt ning suurettevõtted eemalduvad aeglaselt ka poliitilisest süsteemist. Mitmed juhtivad ettevõtjad kritiseerisid valitsust ettevõtete ignoreerimises juba Venemaa Majandusliku Strateegia 2020 välja töötamises, mis sundis valitsust muutma majanduslike strateegiaid (Peregudov 2009: 51). Nii töötati välja majandusliku arengu mudel, mis sisaldab endas lääne majandusele iseloomulike jooni (Peregudov 2009: 51).

Erinevalt majanduse osalisest eemaldumisest poliitilisest süsteemist, on Venemaa massimeediast kujunenud riigi mehhanism, mis kuulub finantsettevõtetele, kuid mitte iseseisvatele avalikele institutsioonidele, mida iseloomustaks ajakirjanduslik sõltumatus (Chebankova 2009: 399). Poliitiline võim on saavutanud kontrolli ligi 80% riigi massimeediast, millele lisandub ka avalik televisioon ja raadio (Mironov 2005: 72). Viimased vabad telekanalid NTV ja ORT langesid riigi kätte 2001. aastal, kui NTV asutajat Vladimir Gusniskit süüdistati riigi poolt maksupettuses, mille tulemusena vallandati enamik kõrgetel kohtadel olnud ajakirjanike, kelle asemel määrati hiljem Kremli meelsed ametnikud. 2005.

aastal ostis Kremli meelne Grazprom-Meedia ära ka riigi juhtiva ajakirjandus ettevõtte Izvetiia, mille osalus müüdi kolm aastat hiljem Rossiia-Meediale, mille asutajateks on Ühtne Venemaa poliitikat pooldavad ametnikud (Chebankova 2009: 398).

Ajakirjanikud ja meediumid, mis ei poolda valitsuse tegevust, sattuvad poliitiliste rünnakute ohvriks või süüdistatakse neid maksupettustes: 2008. aastal lõpetas pärast poliitilisi aktsioone oma tegevuse Vaba Euroopa Liberaalne Raadio (Chebankova 2009: 398). Nii ei ole jäänud riiki ühtegi meedia väljaannet, mis oleks täiesti iseseisev. Valitsus määrab kindlaid ametnike meedia väljaannete juhtivatele kohtadele tagades nii kontrolli informatsiooni levimise üle. 2008. aastal koostas Riigiduum ka seadustiku, mis lubab riigil suurendada kontrolli Interneti üle eesmärgiga piirata välisinvestorite sisenemist Venemaa küberruumi (Mironov 2005).

2.2.3 Ühtne Venemaa erakonnaga poliitilise süsteemi mõju poliitilisele kultuurile

Väljatoodud andmetest lähtuvalt võib öelda, et Venemaa kodaniku on riigi ja kultuuri suhtele rohujuure tasandil aktiivsed, kuid nende roll poliitilise kultuuri tekkes on minimaalne. Kuna Ühtne Venemaa juhtumisel saab riiki nimetada autoritaarseks riigiks, siis ei ole kodanikel võimalus luua poliitilist kultuuri, mis läheks vastuollu erakonna poliitikaga ja poliitilise stabiilsusega. See tähendab, et riigis ei eksisteeri poliitilist vabadust, mis lubaks poliitilisel kultuuril iseseisvalt areneda. Riigi poliitiline kultuur kannab edasi Nõukogude poliitilise süsteemi ja sümbolite pärandit (nagu näiteks "tugev liider"), millest tulenevalt on kodanikud passiivsed võimuhete muutmisel.

90ndate Venemaal oli mitmeid erinevaid poliitilisi grupe, kes ei soodustanud stabiilset poliitilist arengut. Ühtne Venemaa loomine dikteeris aga enamuse (rahva) tahet (mitte eliidi) ning poliitilist stabiilsust rõhudes rahvuslikule poliitikale, mis vastandus ulatuslikele reformidele. Toetati suuremat riiki ja sotsiaalset heaolu varasematele poliitilistele sümbolitele viidates. Nii juurdusid autoritaarsed traditsioonid ühe tugevamalt riigi poliitilisse kultuuri, millest tulenevalt arendas Ühtne Venemaa välja ka poliitilised institutsioonid. Seega võib analüüsist lähtuvalt öelda, et pika autoritaarse traditsiooniga ühiskonnas jääb võim enamuse liidritele, kes taotleavad rahvusliku poliitikat ja seovad selle kaasaegse poliitilise süsteemi nähtustega. Riigis tekkinud poliitiline kultuur põhineb endiselt vanadel väärtustel, mistõttu loob poliitilist kultuuri just Ühtne Venemaa domineeriv eliit, mitte kodanikud. Seega James Alexandri väide, et riigi ülemineku aegne poliitiline eliit on sotsialiseerunud vanasse

poliitilisse keskkonda peab paika. Nagu analüüs näitab, kannab Ühtne Venemaa erakond edasi varjatud kujul vanasid poliitilisi sümboleid, kindlustades nii oma domineeriv positsioon.

James Alexander (vaata ptk 1.1.3) tõi välja asjaolu, et teatud spetsiifilistel indiviididel või gruppide on rohkem võimalusi mõjutamaks poliitilise kultuuri struktuuri. Venemaa kontekstis on antud grupiks Ühtne Venemaa, kelle domineeriv jõud annab talle võimaluse luua ja kujundada poliitilist käitumist. Oma tegevusega on jõutud ka poliitilise kultuuri stabiilsesse perioodi, kus hetkel ei ole võimalik märgata ühiskondliku šokki või mõnda muud määravat mõjutust. Empiirilistele andmetele tuginedes saab öelda, erakond on loonud varasemale poliitilise kultuuri sümboleile ja käitumistele tuginedes poliitilise kultuuri. Selgelt on märgata "tugeva liidri" poliitilist sümboolit, mis ilmutab nõudlust ka järgmisele sümboolile "tugev liider tagab stabiilse arengu" ning mis mõlemad on seotud kaasaegsete väärtustega nagu liberalism. Siiski võib aga öelda, et kaasaegsed väärtused esinevad vaid erakonna poliitikaga kohandatud kujul ehk liberalism ei esine täielikult ühiskonnas.

Ühtne Venemaa kui spetsiifiline grupp omab kontrolli ka tähtsamate poliitiliste institutsioonide üle, mis annab talle võimaluse kujundata nende funktsiooni vastavalt oma huvidele. Lisaks annab massimeedia ja majandussektori ulatuslik kontroll erakonnale suuremad võimalused mõjutamaks poliitilist kultuuri vastavalt oma poliitikale. Nagu Almond ja Verba ütlesid, siis sotsiaalsete agentide kaudu levivad poliitilises kultuuris teadmised, uskumused ja väärtused. Kuna Ühtne Venemaa omab aga domineerivad positsiooni riigi mitmetes sektorites, siis ei ole võimalik poliitilisel kultuuris iseseisvalt areneda.

Riiklike ressursside omamine soodustab erakonnal veelgi oma ideede kajastamist. Kuna eelkõige mobiliseeritakse kodanike rahvuslusele rõhudes, saab selgelt antud asjaoluga viidata autoritaarse poliitilise kultuurile. Nagu Anthony Coheni teooria välja toob, siis domineerib erakond keskendub oma mõjuvõimu suurendamiseks rahvusliku poliitika edendamisesse ja kodanike mobiliseerimisse. Empiirilistest andmetele (vaata ka ptk 3.1) tuginedes saab öelda, et erakond Ühtne Venemaa vastab selgelt Coheni teorialle kuna erakonna loomisel seati eesmärgiks viia riik tagasi rahvale, rõhuti "emakest Venemaad" ja see kaudu mobiliseerida kodanike aktiivselt erakonna ühiskondlikusse tegevusse.

2.3 Venemaa parteisüsteem ja erakond Ühtne Venemaa

Käesolevas peatükis toon esmalt teaduslikele artiklitele tuginedes välja kvalitatiivsed andmed, mille põhjal analüüsin empiiriliselt Venemaa parteisüsteemi olemust ja erakonna Ühtne

Venemaa positsiooni selles. Alustuseks toon välja riigi parteisüsteemi kujunemise tasuta, mille põhjal saab järgnevalt iseloomustada riigi valitsemise eripärasid. Seejärel toon välja kujunenud parteisüsteemi olemuse ja erakonna Ühtne Venemaa positsiooni selles. Peatüki lõpetuseks analüüsis kvalitatiivselt meetodil välja toodud andmetele tuginedes riigi parteisüsteemi ja erakonna Ühtne Venemaa positsiooni selles vastavalt bakalaureusetöö teoreetilisele põhjale.

2.3.1 Venemaa parteisüsteemi taust

Pärast Nõukogude Liidu lagunemist 1991. aastal, oli Venemaa poliitiline maastik ebastabiilne ning killustatud, mis andis võimaluse erinevatel poliitilistel jõududel siseneda riigi parteisüsteemi. Paljudel tekkinud erakondadel puudus aga poliitiline kogemus ja selged ideoloogilised vaated, mis süvendasid poliitilist killustatust veelgi. Selle tulemusena osales 1995. aasta parlamendi valimistel kokku 43 erakonda, mille seast ei kerkinud esile kindlat poliitilist jõudu (Gel'man 2008). President Jeltsini loodud regulatsioonidega arendati siiski stabiilsuse nimel ka mitmeparteisüsteem, mis kaasaks ühiskondlike huvide esindatuse võimu teostamisel. 450 parlamendi kohta jagati kaheks: esimene pool valiti proportsionaalsel teel erakondade seast ning teine pool majoritaarsel teel üksikkandidaatide seast (Riggs, Schraeder 2005: 142).

Kuna poole parlamendist moodustasid valitsevasse eliiti kuuluvad üksikkandidaadid, tõusid riigi poliitilise maastiku kujundamisel enam esile just nende arvamused, mistõttu kadus side parteide ja ühiskonna vahel. Seetõttu olid ka järgnevad parlamendi valimised mõjutatud eelkõige eliidi käitumisest ning tegelikud ühiskondlikud lõhed jäid tahaplaanile (Gel'man 2008: 918).

Pärast 1999. aasta parlamendi valimisi, liikus parteisüsteem enam stabiilsuse suunas. Parlamenti kandideeris vähem erakondi, kes omasid aktiivset rolli ka ühiskondlikus elus ning kelle tegevuse varju jäi üksikkandidaatide nõudmised (Gel'man 2008: 919). Samuti oli erakondadel välja kujunenud ühtsem ideoloogiline lähenemine, nende esimehed olid silmapaistvad poliitikud ja aastatega saadud poliitiline kogemus võimaldas osaleda aktiivselt poliitilistel aruteludel. Nii oli 2003. aasta valimisteks kujunenud riigis välja stabiilne mitmeparteisüsteem, kuhu kuulusid kindlad erakonnad, kes olid suutnud oma vaated poliitilisel maastikul kehtestada (Riggs, Schraeder 2004: 146). Vaatamata mitmeparteisüsteemile, saavutas 2003. aastal parlamendi valimistel teiste erakondade ees

ülekaaluga võidu erakond Ühtne Venemaa, kes muutus riigi parteisüsteemis ka domineerivaks.

2007. aasta parlamendi valimisteks oli riigi parteisüsteemi alles jäänud 15 erakonda, kellest vaid neli pääses parlamenti. Valimised võitis 64,3% häältega erakond Ühtne Venemaa, kes selle tulemusega sai parlamendi 450-nest kohast 315 kohta. Sellise häälteenamusega tõusis erakond selgelt domineerivaks riigi mitmeparteisüsteemis, omastades ka tähtsamad administratiivsed võimu positsioonid (Gel'man 2008: 916). Ka viimastel valimistel 2011. aastal pääsesid parlamenti antud erakonnad, kuid Ühtne Venemaa toetus langus 49,3%, mis andis 238 kohta. Sellise languse arvelt võitsid teised parlamendi erakonnad, kuid vaatamata antud muutusele, ei kaotanud Ühtne Venemaa olulisemaid administratiivseid võimupositsioone ning jätkab endiselt domineeriva erakonnana.

Vene Föderatsiooni 1999. – 2007. aastate parlamendi valimiste tulemused								
Erakond	1999		2003		2007		2011	
	Valijaid %	Kohad	Valijad %	Kohad	Valijad %	Kohad	Valijad %	Kohad
Isamaa – Kogu Venemaa	13,3	68						
Ühtsus	23,3	73						
Ühtne Venemaa			37,6	225	64,30	315	49,3	238
LDPR	6,0	17	11,5	36	8,14	40	11,7	64
Emamaa			9,0	37				
Õiglane Venemaa					7,74	38	13,2	56
KPRF	24,3	113	12,6	52	11,57	57	19,2	92
Yabloko	5,9	20	4,3	4	1,59	0		
Paremate jõudude liit	8,5	29	4,0	3	0,96	0		
Teised erakonnad		25	15,5	33	4,59	0		
Üksikkandidaadid		105		60				
Kokku	94,7	450	94,5	450	98,9	450	93,4	450

Tabel 1 – Parteid kolmel järjestikusel Riigiduumi valimistel (Gel'man 2008: 916)¹

¹ <http://en.rian.ru/infographics/20111208/169491066.html>

2.3.2 Venemaa parteisüsteemi olemus

Jeltsini loodud 1990ndate Venemaa oli suuresti isikukeskse autoritaarse võimuga, kuna presidendil puudus erakond ning tema võim oli kontrollimatu. Pärast Jeltsini võimult taandumist, muutus riigi poliitiline süsteem enam ka partei keskseks, kuna järgmise presidendi Vladimir Putini loodud erakond Ühtne Venemaa sai riigis domineerivaks poliitiliseks jõuks. Riigi parteisüsteemis ei eristunud enam aga selgelt vasak-parem erakonnad, vaid pigem valitsusele lojaalsed ja mitte-lojaalsed erakonnad (Gel'man 2008: 922). Nii on riigi parteisüsteem hierarhiliselt jagunenud kolmeks (Gel'man 2008: 922). Kõige dominantsem on erakond Ühtne Venemaa, kes kontrollib kogu riigi poliitilist ja parteisüsteemi. Talle järgnevad satelliit-erakonnad, mis on loodud opositsiooni häälte ära korjamiseks, võimu koondamiseks ja stabiilsuse loomeks. Kõige madalamat positsiooni omavad Ühtne Venemaale mitte-lojaalsed erakonnad, kes samuti moodustavad peamise opositsiooni.

Satelliit-erakondade puhul on tegemist Ühtne Venemaa nii nimetatud "tütarerakondadega", mis täidavad kahte eesmärki (Gel'man 2008: 924). Esiteks on nende ülesanne nõrgestada opositsiooni poliitilist tegevust korjates nende valijate hääled. Teiseks on nende roll muuta stabiilsemaks riigi poliitiline ja parteisüsteem, mida juhib Ühtne Venemaa.

2003. aastal moodustati natsionalistlike ja populistlike vaadetega Emamaa koalitsioon, mida juhtisid valitsuse meelsed poliitikud Dimitri Rogozin ja Sergei Glazev. Koalitsiooni ülesandeks sai võita Kommunistliku Erakonna valijate toetust, mis neil 9,7% ulatuses ka õnnestus. Hiljem pöördusid erakonna juhtfiguurid Rogozin ja Glazev vastuollu Ühtne Venemaa aetava poliitikaga, mistõttu pärast 2004. aasta presidendi valimisi, kus kandideeris ka Glazev, visati poliitikud erakonnast välja. Uueks erakonna juhiks määrati tuntud äriees ja Ühtne Venemaa poliitikat toetav Alexander Babakov (Gel'man 2008: 923).

Kõige edukam satelliit-erakond on olnud Venemaa Liberaaldemokraatlik Partei, kes oma ideoloogialt on liberaal-natsionalistlik. Nad on aidanud parlamendis viia läbi mitmeid Ühtne Venemaa poolt algatatud seadusmuudatusi, nagu näiteks majoritaarsel teel valitava presidendi ja valitsuse regulatsioonid, ning blokeerinud mitmeid opositsiooni algatusi (Gel'man 2008: 925). Seetõttu ei ole opositsiooni erakondadel olulist mõjuvõimu riigi poliitilises ja parteisüsteemis enese kehtestamiseks. Nagu Venemaa poliitilise süsteemi olemusest selgus, kuulub riigile 80% massimeediast, kus juhtivatel positsioonidel asuvad mitmed Ühtne Venemaa poliitikat toetavad ametnikud (Roberts 2012: 91). Nii ei ole opositsioonile jäänud ka

võimalust oma ideede levitamiseks läbi meediakanalite, kuna nende sõnumeid ei lasta läbi ning samuti tehakse nende suunas ka negatiivset meedia kajastust (Gel'man 2008: 926; Roberts 2012: 91).

Telekanal	Ühtne Venemaa	A Just Russia	CPRF	LDPR
Pervyi Kamal	16,5%	1,2%	0,8%	0,9%
Rossiya	16,8%	3,4%	2,6%	3,0%
TV-Tsentr	27,3%	5,2%	1,4%	5,2%
NTV	18,1%	2,0%	1,2%	2,1%
Ren-TV	26,0%	8,2%	8,3%	9,0%

Tabel 2 – Erakondade reklaami ulatus Venemaa telekanalite tippajast 1. oktoobrist 22. novembrini 2007. aasta parlamendi valimistel (Roberts 2012: 92).

2.3.3 Ühtne Venemaa erakonnaga parteisüsteemi mõju poliitilisele kultuurile

Empiirilised andmed näitavad, et Venemaa avalikkus võtab Ühtne Venemaa erakonda kui dominantset – erakonnaga seostatakse poliitilisi isikuid, kes omavad kõige suuremat mõjuvõimu (vaata ka ptk 3.1). Kuna ühiskond on ka passiivne võimusuhtele, aktsepteeritakse asjaolu, et erakond omab suurimat võimu ja on dominante ning olukorda ei püüta muuta. Kuna erakond on oma loomise hetkest alates püsinud võimul, teadvustab ühiskond erakonna ülemvõimu riigi poliitilises ja parteisüsteemis. Maurice Duverger sõnul on küll dominante erakond igas riigis ajaline nähtus, kuid Venemaa hetke poliitilises stabiilsuses ei ole märgata Ühtne Venemaa võimu nõrgenemist.

Seetõttu iseloomustab Ühtne Venemaa domineerivat rolli Vene Föderatsiooni parteisüsteemis tugevalt tema **kronoloogiline dominantsus**. Kui erakond 2001. aastal loodi valimisliitude Ühtsus ja Isamaa – Kogu Venemaa ühinemisel, saavutas erakond 141 kohaga parlamendi enamuse. Talle järgnes Venemaa Kommunistlik Erakond 113 kohaga ning 105 üksikkandidaati. Järgmistel valimistel suurenes märgatavalt Ühtne Venemaa positsioon riigiduumas: 450-nest parlamendi kohast saavutati koguni 225 kohta, mis jättis teised erakonnad tema varju (teise tulemuse saavutasid üksikkandidaadid 60 kohaga). Ka 2007. aasta valimistel suurenes jällegi erakonna parlamendi kohtade arv kui saavutati koguni 315 kohta (teise tulemuse saavutas Venemaa Kommunistlik Erakond 57 kohaga). Vaatamata 2011. aasta

toetusprotsendi vähenemisele, ei ole see mõjutanud siiski erakonna domineerimist. Seega võib andmetele tuginedes selgelt öelda, et Ühtne Venemaa on saavutanud T.J Pempel poolt välja toodud kronoloogilise domineerimise, püsites võimul arvestatava ajaperioodi.

Taoline kronoloogiline domineerimine on erakonna teinud ka **numbriliselt dominantseks**, kuna ta omab riigikogu suurimat mandaati. Lisaks tõstab erakonna numbrilist dominantsust esile ka tema suur liikmete arv (vaata ptk 3.1), mis on muutnud ta ühiskonnas atraktiivseks ja sümboolseks.

Kronoloogilise dominantsuse põhjal võib lisaks väita, et erakond omab riigi parteisüsteemis ka **dominantset kauplemise positsiooni**. Parlamendi dominantsus on andnud erakonnale domineeriva positsiooni riigi poliitilistes institutsioonides, mis lubab tal ligi pääseda erinevatele poliitilistele ja majanduslikele strateegilistele ressurssidele. Nagu selgus, on erakond loonud mitmeid satelliit-erakondasid, mille eesmärk on võita opositsiooni valijate hääled ning selle kaudu nõrgestada ka opositsiooni mõjuvõimu. Seega on Ühtne Venemaa oma võimu kindlustamiseks sõlminud lepinguid väiksemate erakondadega (näiteks Venemaa Liberaaldemokraatlik Partei), mis annab võimaluse isoleerida opositsiooni tegevus. Samuti on parlamendis domineeriva positsiooniga vastuvõetud seadusmuudatusi (valimiskünnise tõstmine), mis reguleerib erakondade konkurentsi läbi tugeva riikliku süsteemi ja annab Ühtne Venemaale võimaluse käituda monopolistlikult.

Dominantset kauplemise positsiooni kinnitab ka David White väljatoodud aspekt, et **dominantsel erakonnal on ligipääs riiklikele ressurssidele ja võimalus monopoliseerida tähtsamad meedia allikad**. Kuna Ühtne Venemaa asub omab tähtsamaid poliitilisi institutsioone, on tal ka ligipääs riiklikele ressurssidele, mida ta kasutab oma mõjuvõimu laiendamiseks. Samuti omab valitsus, eesotsas erakonna liidritega, 80% riigi massimeediast, mida näitab ka asjaolu, et 2007. aasta parlamendi valimistel sai Ühtne Venemaa oluliselt enam eetriaega kui teised parlamenti pääsenud erakonnad. Kuna erakond on püsinud võimul väga pika aja, on tema võimalused võimuga manipuleerimiseks suurenenud: tema käsutuses on suur valik poliitilisi võimalusi ja kontroll manipuleerida meediaga. Seega saab öelda, et Ühtne Venemaa on dominante riiklike ressursside kasutamises ja riiklikus televisioonis monopoolne.

Empiirilised andmed näitavad ka asjaolu, et Ühtne Venemaa on tsentristlikult **paindliku poliitilise strateegiaga** (vaata ka ptk 3.1), mis kindlustab tema ühiskondliku võimu ja dominantset positsiooni. Erakonna poliitika on kombineeritud liberalismist, natsionalismist,

sotsialismist ja ka Putinismist, mis annavad talle poliitiliste vaadete dominantse positsiooni avalikkuses. Kodanikuühiskonna regulatsioonidega on loodud aktiivne mobilisatsioon, siduv toetus ja arendatud kodanike aktiivsust erakonna poliitilises keskkonnas.

Paindlik poliitiline strateegia annab erakonnale võimaluse **valikuliselt mobiliseerida peamisi sotsiaal-majanduslikke ühiskondlikke grupe**. Erakond esitleb tasakaalustatud poliitilist tegevust, millega saavutatakse ametlik ja esinduslik maine avalikkuses ning mis muudab ta atraktiivseks. Keskendutud on peamistele sotsiaal-majanduslikele gruppidele, mis annavad talle maksimaalse poliitilise tagatise minimaalse poliitilise tegevuse eest. Siiski väljendab erakond ennast kui kogu rahva erakond, kes toetab kõiki ühiskondlike kihte. Seega kuna Ühtne Venemaa esineb intellektuaalselt, positsioneerib ennast ideoloogiliselt tsentristlikuks ja selektiivselt mobiliseerib rahvastikku, jääb riigi opositsioon oma lubadustega võimetuks ning Ühtne Venemaa domineeriv positsioon kinnistub.

Viimaseks võib öelda, et Ühtne Venemaa loodud **dominantset parteisüsteemi ei saa ignoreerida**. Loodud dominantsuse ja sellest tulenevate võimalustega on muudetud opositsioon tähtsusetuks ning hoitud oma parteilist domineerimist. Nagu väljatoodud andmed näitavad, on meedia kasutusega loodud opositsioonile ka halvustav maine ning järk-järgult tõrjutud poliitilisest protsessist eemale. Kuna erakond omab kontrolli riiklike ressursside ja meedia üle, annab see talle võimaluse käituda dominantselt, manipuleerida poliitilise süsteemi institutsionaalse raamistikuga ja luua püsivalt stabiilne poliitiline koalitsioon.

Ühtne Venemaa domineerimisega võib Vene Föderatsiooni parteisüsteemi seetõttu kirjeldada ka kui autoritaarset süsteemi, kus igapäeva poliitikat juhib võimas ja tsentraliseeritud riik. Erakonna kontrollimehhanismidega riigi erinevates sektorites (meedia, majandus jms) manipuleeritakse avalikkusega ning püütakse tagada parteisüsteemi stabiilsus erakonna domineerimisel. Antud aspektis saab märgata Nõukogude poliitilisest pärandist tulenevat ühe erakonna (Nõukogude Kommunistlik Partei) täieliku kontrolli poliitilist sümbolit. Empiirilised andmed näitavad, et pärast Nõukogude Liidu lagunemist tekkis James Alexandri poolt väljatoodud ühiskondlik šokk. Segaduses tekkis palju erakondi, kellest osad püüdsid kanda edasi Nõukogude Kommunistliku Partei pärandit ning teised püüdsid tagada demokraatlike reforme.

Ühtne Venemaa tugines oma poliitilises protsessis vanadele poliitilistele sümbolitele, mistõttu muutus just tema ühiskonnas atraktiivseks ning leidis laialdase poolehoiu. Erakonna domineeriv positsioon riigi parteisüsteemis samastub ka Nõukogude Liidu Kommunistliku

partei pärandiga mõjutades nii poliitilisi institutsioone, mis on juurdunud autoritaarsesse traditsiooni – kogu võim kuulub vaid ühele erakonnale ning opositsioonil puudub määrav jõud olukorra mõjutamiseks. Seega võib öelda, et Vene Föderatsiooni parteisüsteem sotsialiseerus 90ndatel siiski Nõukogude poliitilisse keskkonda ja kannab varjatud kujul edasi vanasid traditsioone (domineeriv erakond, stabiilne parteisüsteem, kindel poliitiline eliit jms), mis annavad erakonnale Ühtne Venemaa võimaluse kindlustada oma domineeriv positsioon.

2.4 Venemaa kodanikuühiskond ja erakond Ühtne Venemaa

Käesolevas peatükis toon alguses teaduslikele artiklitele tuginedes välja kvalitatiivsed andmed, mille põhjal analüüsin empiirilisel Venemaa kodanikuühiskonna olemust ja erakonna Ühtne Venemaa positsiooni selles. Esmalt raamistan andmete põhjal riigi kodanikuühiskonna olemuse, mille kaudu saab iseloomustada riigi ühiskondlike eripärasid. Peatüki lõpetan andmete kvalitatiivse analüüsiga vastavalt töö teoreetilisele põhjale riigi kodanikuühiskonnast ja erakonna Ühtne Venemaa positsioonist selles.

2.4.1 Venemaa kodanikuühiskonna olemus

Kõige paremini iseloomustab Venemaa kodanikuühiskonda seotus poliitilise võimuga ja sellest tulenev ühiskonna passiivsus (Richter 2009). Erakonna Ühtne Venemaa valitsemisaja algusaastatel loodi Avalik Koda, mille eesmärk oli vahendada riigi ja ühiskonna vahelist tegevust, tuua kodanikud ja organisatsioonid poliitikale lähemale, muuta poliitiline protsess läbipaistvaks ning edendada seeläbi ka kodanikualgatusi (Richter 2009: 8). Samas annab loodud institutsioon valitsusele ka võimaluse kujundada vastavalt poliitikale kodanikuühiskonda, kuna tal on võimalus otsustada läbi Avaliku Koja millised kodanike algatused pääsevad ühiskonda ja millised mitte. Nii suudab valitsus hoida poliitilist stabiilsust ja tagada kooskõla ühiskonnaga (Richter 2009: 10).

Kuna Avalik Koda on üleriigiline institutsioon, on ta aidanud oluliselt kaasa riigi kodanikuühiskonna arengule rohujuuresandil kuna võim on viidud kodanikele lähemale ning soodustanud nii ka nende osalemist poliitilises süsteemis (Peregudov 2009: 74; Chebankova 2009: 405). Märkata on väikeste organisatsioonide aktiivust mitmete sotsiaalsete liikumiste kaudu, mis on kaasa aidanud paljude tööliste õigusi kaitsvate kaubandusvõrgustike ja tööliste ühenduste tekkele (Chebankova 2009: 405; Richter 2009: 13).

Valitsus kasutab Avaliku Koda ja kodanikuühiskonda ka riikliku patriotismi edendamiseks: loodud on mitmeid algatusi, mille eesmärgiks on propageerida rahvuslust, ülistada Venemaad ja vähendada nii Lääne mõjutusi ühiskonnas (Chebankova 2009: 400). Üheks taoliseks algatuseks on Vastuliikumine Illegaalsele Migratsioonile, mille liidrid on seotud Ühtne Venemaa erakonnaga ja nimetanud ennast natsionalistlikeks demokraatideks. Liikumise eesmärgiks on määratud Venemaa kodanike inimõiguste kaitse, kuid oma tegevusega rõhuvad nad riigi etnilisi vähemusi (Chebankova 2009: 401). Venemaa Inimõiguste Organisatsiooni andmete põhjal on pärast liikumise loomist kasvanud riigis toimepandud etnilised kuriteod igal aastal 15-20% (Chebankova 2009: 401)

Liigse rahvusluse propageerimisega on Venemaa kodanikuühiskond muutunud ka sotsiaal egoistlikuks ning kaotanud usalduse välismaailma vastu (Sysoyeva 2009: 41). Keskendutakse eelkõige lokaalsetele probleemidele ning Emakese Venemaa ülistusele ning välismaailmast tulenevad mõjutused on kaotanud oma usaldusväarsuse.

2006. aastal võeti Ühtne Venemaa juhtimisel parlamendis vastu ka seadusmuudatus, mis karmistas mitte-poliitiliste organisatsioonide loomise ning kohustab neil avalikustama oma tulu ja kulu allikad (Peregudov 2009: 79). Seadus annab valitsusele õiguse keelata organisatsiooni tegevus juhul, kui see läheb vastuollu riigi poliitikaga. Lisaks on valitsus hakanud nimetama paljusid poliitilist stabiilsust ohustavaid organisatsioone terroristlikeks rühmitusteks, kelle eesmärk on avalikkuse tekitada hirmu või kukutada poliitiline võim (Chebankova 2009: 402). Selle tulemusena kaotas 2007. aastal ligi kaks kolmandikku avalikest organisatsioonidest oma tegutsemisloa (Peregudov 2009: 75).

Kodanikuühiskonna organisatsioonid, mis on kooskõlas riigi poliitilise süsteemiga, saavad ka riigi poolseid toetusi (Chebankova 2009: 403). Osaliselt eksisteerivad ka läänest tulevad toetused, kuid need on võimu poolse range kontrolli all ning neid piiratakse igal võimalikul juhusel. Kuna lääne poliitiline süsteem ja kodanikuühiskond on ülesehitatud eelkõige liberaalsusel, tekitab see vastuolu Ühtne Venemaa loodud poliitilise stabiilsusega (Sysoyeva 2009). Samuti lähevad paljud lääne ideed vastuollu Venemaa rahvuslike huvidega, mistõttu piiratakse aktiivselt lääne toetustel põhinevaid kodanikuühiskonna liikumisi ja organisatsioone (Chebankova 2009: 403)

2.4.2 Ühtne Venemaa erakonnaga kodanikuühiskonna mõju poliitilisele kultuurile

Empiirilistele andmetele tuginedes võib öelda, et Vene Föderatsiooni poliitiline kultuur vastab hetkel kõige enam Almond ja Verba poliitilise kultuuri tüpoloogias **subjekti poliitilise kultuuri mudelile** (vaata ka ptk 3.2.3 ja 3.3.3). Kodanikud on osaliselt teadlikud poliitilisest süsteemist kuna püütakse arendada rohujuure tasandi võrgustike ja kodanike algatusi. Samuti on kodanikel rahvuslusest tingitud sotsiaalsed ootused riigilt, mistõttu ühiskond tervikuna on muutunud sotsiaal-egoistlikuks. Andmetele tuginedes võib ka öelda, et kuna Ühtne Venemaa on ainuke domineeriv jõud riigi poliitilises kultuuris, mida avalikkus ka tunnustab, siis ei näe kodanikud võimalust mõjutada antud võimusuhet.

Kuna kodanikuühiskond areneb aga rohujuure tasandil aktiivselt, saab ka öelda, et riigi poliitiline kultuur on ülemineku perioodil **osaluse poliitilise kultuuri mudelile**, kus kodanikud näevad ennast kui kõige mõjukamaid ja olulisemaid objekte poliitiliste otsuste tegemisel ja protsessis. Jeltsini loodud Venemaa demokratiseerumise alusideed ei olnud omased Lääne liberalismile, mistõttu riigi pärandina kaasati just Nõukogude Liidu subjekti poliitilise kultuuri mudel.

Kuna Ühtne Venemaa on absoluutne domineeriv jõud Vene Föderatsioonis, siis ei saa öelda, et riigi poliitiline kultuur oleks iseseisev ja looks poliitilist struktuuri. Empiirilised andmed näitavad, et Ühtne Venemaa poliitika loob osaliselt riigi poliitilist kultuuri läbi mitmete institutsioonide, kuid erakonna poliitika ise ei ole niivõrd mõjutatud poliitilisest kultuurist. See tähendab, et erakond püüab oma algatuslikult tekitada rahvusliku ja poliitilise stabiilsusega kooskõlas poliitilist käitumist ja struktuuri, mis paneks aluse poliitilisele kultuurile. Seega annab Vene Föderatsiooni poliitiline kultuur eelkõige Ühtne Venemaa erakonnalt tulenevaid poliitilisi teadmisi, uskumusi ja väärtusi, mis soodustavad erakonna domineerivat positsiooni ja poliitilist stabiilsust.

Erakonna poolt loodud Avalik Koda, mis reguleerib kodanikuühiskonnas tegutsemist, näitab selgelt asjaolu, et riigi poliitikaga suunatakse avalikkusesse (ja poliitilisse kultuuri) vaid erakonna ideedel põhinevaid teadmisi ja väärtusi, mille abil kujundatakse kodanikuühiskonna olemust. Organisatsioonid, mis lähevad vastuollu erakonna loodud poliitilise stabiilsusega, keelatakse ning neid nimetatakse ohuks avalikkusele. Seetõttu on riigi poliitiline kultuur ja

poliitilised struktuurid omavahel põimunud nii, et poliitilised institutsioonid mõjutavad poliitilist kultuuri, kuid mõju pole vastastikune.

Selgelt on taoline poliitiline kultuur ja erakonna domineerimine kaasnenud Nõukogude Liidu poliitilise pärandiga, mis mõjutab kodanike suhtumist valitsusse ja poliitilisse osalusse ning institutsioonidesse. Almond ja Verba (vaata ptk 1.1.2) tõid välja, et kommunistlikus ideoloogias on inimeste erinevad hoiakud sotsiaalsete ja poliitiliste struktuuride kokkuleppe. Kui muuta struktuure, on võimalik muuta ka kodanikku. Sarnast käitumist saab märgata ka analüüsile tuginedes Ühtne Venemaa poliitikas. Erakond on monopoliseerinud riigi meedia, administratiivsed poliitilised institutsioonid, kodanikuühiskonna organisatsioonide loome jms. Oma poliitikaga on muudetud antud struktuure ning avalikkusesse jõuavad seetõttu vaid erakonna poliitilised ideed, mida teisitimõtlejatel ei ole võimalik avalikult halvustada. Seega on muutunud erakond kodanike seas atraktiivseks ja sümboolseks, mida näitab ka asjaolu, et erakonda kuulub üle kahe miljoni liikme (vaata ptk 3.1).

2.5 Empiirilised järeldused

Empiiriliste analüüside läbiviimine näitab, et valitud juhtumi poliitilises kultuuris eksisteerib dominantne erakond, kes omab domineerivat rolli riigi poliitilises süsteemis, parteisüsteemis ja kodanikuühiskonnas. Poliitiliste valdkondade taustsüsteemid näitavad, et juhtumis avaldub mõju eelneva sotsialistliku autoritaarse režiimi kontekst, mille poliitilised sümbolid on pärandina kaasnenud kaasaegsesse riigi juhtimisse.

Poliitilist süsteemi kujundab selgelt vaid domineeriv erakond ning puudub täielik poliitiline vabadus. Seetõttu jõuab poliitilise süsteemi institutsioonide kaudu poliitilisse kultuuri vaid domineeriva erakonna teadmised, uskumused ja väärtused, mis omistatakse ühiskondlikus käitumises. Antud juhtumis on erakond laiendanud oma mõjuvõimu ka väljapoole poliitilist süsteemi, kus avalikus meedias ja majandussektoris on omistatud määrav roll. Selline erakonna domineeriv positsioon kindlustab poliitilist stabiilsust ning seetõttu poliitiline kultuur on mõjutatud vaid poliitiliste struktuuride kaudu, kuid ise omakorda ei mõjuta poliitiliste struktuuride iseloomu, mis kannavad edasi varasema režiimi poliitilisi sümboleid.

Parteisüsteemis on erakond täitnud väljatoodud domineeriva erakonna tunnused ning omab selgelt domineerivad positsiooni. Kuna kontrollitakse kogu poliitilist süsteemi, kasutatakse erakonna huvides riiklike ressursse, mistõttu ei eksisteeri poliitilist võrdsust opositsiooniga. Samuti on opositsiooni tegevus isoleeritud, kelle vaated ei mõjuta ka seetõttu riigi poliitilise

kultuuri arengut. Samuti on kodanikuühiskond reguleeritud domineeriva erakonna poliitiliste protsesside poolt. Avalikkuses leiab suurt toetust rahvuslik poliitiline ideoloogia, mille abil domineeriv erakond mobiliseerib ka kodanike enda poliitilisse stabiilsusse. Kuna kontroll on saavutatud nii poliitilises süsteemis kui ka parteisüsteemis, ei ole ka kodanikuühiskonnas opositsioon võimeline mõjutama poliitilist kultuuri.

Lähtuvalt empiirilisest analüüsist võib tõdeda, et töös püstitatud hüpotees peab paika: mida tugevam on domineeriva erakonna kontroll poliitilises kultuuris, seda passiivsemad on poliitilise süsteemi muutused. Kui domineeriv erakond saavutab kontrolli poliitilises süsteemi tähtsamate administratiivsete institutsioonide ja ressursside üle, isoleerib opositsiooni võimaluse mõjutamaks poliitilist süsteemi, reguleerib kodanikuühiskonda, tegutseb aktiivse avalikkuse mobilisatsiooniga ning rõhutab rahvuslikku ja tsentristliku poliitikat, siis selle kaudu jõuab poliitilise kultuuri vaid domineeriva erakonna poliitilised teadmised. Seega on antud olukorras vähe tõenäoline asjaolu, et riigi poliitiline kultuur soodustaks poliitilise süsteemi muutust, kuna see kahjustaks domineeriva erakonna loodud poliitilist stabiilsust.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö keskendus põhjendatud teooria meetodi abil dominantse erakonna mõju uurimisele riigi poliitilisele kultuurile Vene Föderatsiooni ja erakond Ühtne Venemaa näitel. Töö läbiviimiseks kasutati kvalitatiivseid andmeid teaduslikke artikleid näol, mille käsitus oli seotud antud töös uuritava juhtumiga. Empiirilise analüüsi eesmärk oli tõestada või lükata ümber väide, et dominantse erakonnaga poliitiline süsteem on passiivsem muutustele.

Töö esimeses pooles oli ära toodud poliitilise kultuuri ja dominantse erakonna teoreetilised lähenemised, mis seletaks analüüsitava juhtumit. Esimesena vaadeldi poliitilise kultuuri olemust ja selle mõiste kujunemist. Seejärel keskenduti kaasaegse poliitilise kultuuri teooria aluspanijate Gabriel Almondi ja Sidney Verba käsitlusele, mis raamistas poliitilise kultuuri mõiste poliitilisse keskkonda ning mille abil toodi välja ka Almondi ja Verba kolm poliitilise kultuuri mudelit: kihelkonna, subjekti ja osaluse poliitiline kultuur. Kuna töös vaadeldavaks objektiks oli Vene Föderatsioon, toodi järgmisena välja ka autoritaarse poliitilise kultuuri teooriat, mis seletas poliitilise kultuuri mõistet autoritaarses poliitilises süsteemis, kus riik mängib mõjukamat rolli inimeste igapäeva elus. Järgnevalt vaadeldi autoritaarse poliitilise kultuuri sotsialiseerumise teooriat, mis seletas kodanike ja poliitilise kultuuri vahelist suhet autoritaarse võimuga ühiskonnas. Et aga täpsemalt raamistada dominantse erakonna objekt Ühtne Venemaa, toodi töö esimese osas välja ka dominantse erakonnaga parteisüsteemi teooria, mis seletas dominantsuse mõistet poliitilises keskkonnas. Esimese osa lõpetuseks toodi välja töös kasutatav põhjendatud teooria uurimismeetod, mis aitas püstitada hüpoteesi, mida empiirilises analüüsis tõestada või ümber lükata.

Uurimuse teine ja põhjalikum osa keskenduski dominantse erakonna Ühtne Venemaa mõju analüüsile Vene Föderatsiooni poliitilises kultuuris. Töö oli jaotatud kolme peamisesse etappi: erakonna roll riigi poliitilises süsteemis, erakonna roll riigi parteisüsteemis, erakonna roll riigi kodanikuühiskonnas. Taoline jaotus lubas empiirilise analüüsi koostada konkreetsemalt ja teoreetilisele taustale lähedasemalt. Igas etapis toodi välja antud objekti taust, millest tulenes objekti olemus ning mille põhjal oli võimalik viia läbi empiiriline analüüs.

Käesoleva töö empiiriline osa näitas selgelt, et Ühtne Venemaa on vene Föderatsioonis domineeriv erakond. Partei omab kronoloogilist dominantsust alates 2001. aastast, mis on soodustanud ka numbrilist dominantsust. Siit tulenevalt omab erakond ka dominantset kauplemise positsiooni, kuna kontrollib tähtsamaid riigi poliitilisi institutsioone. Taoline

dominantsuse tõttu on erakonnal ka ligipääs riiklikele ressurssidele ja olnud võimalus monopoliseerida tähtsamad meedia allikad. Taoliste dominantsuste tunnustega, et erakond saavutanud piltlikult kõikumatu võimupositsiooni. Empiiriline analüüs näitas ka, et Ühtne Venemaa omab paindlikku poliitilist strateegiat, mobiliseerib peamisi sotsiaal-majanduslikke gruppe ning erakonna loodud dominantsust ei saa Venemaal ignoreerida.

Empiiriline analüüs näitas ka, et erakond on oma dominantsusega mõjutanud riigi poliitilist süsteemi, kus riiklike ressursside omamine soosib erakonna tegevust ning ei anna opositsioonile ja teisitimõtlejatele poliitilist vabadust ja võrdsust. Samuti näitas analüüs, et riiki mõjutab oluliselt Nõukogude pärand, millesse juhtivad poliitikud on sotsialiseerunud ning mida nad kannavad varjatud kujul uute sümbolitega edasi. Sarnasele tähelepanekule viitas ka riigi parteisüsteemi analüüs, kus Ühtne Venemaa sarnaneb Nõukogude Liidu Kommunistliku partei pärandile, mõjutades poliitilisi institutsioone ja seeläbi ka poliitilist kultuuri vastavalt enese tahtele. Empiirilise analüüsi viimane peatükk riigi kodanikuühiskonnast näitas, et Vene Föderatsiooni poliitilist kultuuri saab praegusel ajahetkel nimetada subjekti poliitiliseks kultuuriks, kus kodanikud on teadlikud poliitilisest süsteemist, kuid nad ei näe võimalust mõjutamaks seda. Siiski näitasid kvalitatiivsed andmed ka asjaolu, et poliitiline kultuur on ülemineku alguses osaluse poliitilisse kultuuri, kuna riigis eksisteerib aktiivne vähene rohujuuresandide kodanikuühiskond. Empiiriline analüüs näitas ka asjaolu, et kuna erakond Ühtne Venemaa on domineeriv riigi poliitilises ja parteisüsteemis, siis ei ole riigi poliitiline kultuur iseseisev, et luua poliitilist struktuuri.

Empiiriline töö lõpptulemus näitas, et töös püstitatud hüpotees peab paika. See tähendab seda, et mida tugevam on domineeriva erakonna kontroll poliitilises kultuuris, seda passiivsemad on tõepoolest poliitilise süsteemi muutused. Erakond Ühtne Venemaa omab üle-riigiliselt dominantset rolli ning erakonna tegevusest tulenevalt, mõjutab poliitiline struktuur poliitilist kultuuri, kuid mitte vastupidiselt. Seetõttu ei ole ka poliitiline süsteem vastuvõetav ühiskonnast tulenevatele muutustele.

Kasutatud kirjandus

- 1) Alexander, James (2000): „*Political culture in post-communist Russia: formlessness and recreation in a traumatic transition.*” New York: St. Martin’s.
- 2) Almond, Gabriel A., Verba, Sidney (1989): „*The civic culture revisited.*” Sage.
- 3) Almond, Gabriel A., Verba, Sidney (1989): „*The civic culture: political attitudes and democracy in five nations.*” Sage.
- 4) Bennich-Björkman, Li (2008): „*Political culture under institutional pressure: how institutional change transforms early socialization.*” Basingstoke: Palgrave Macmillan
- 5) Caramani, Daniele (2008): „*Comparative politics.*” Offord: Oxford University Press.
- 6) Chebankova, Elena (2009): ”The Evolution of Russia’s Civil Society Under Vladimir Putin: A Cause for Concern or Grounds for Optimism?” *Perspectives on European Politics & Society*, Vol. 10 Issue 3, p394-415.
- 7) Gel’man, Vladimir (2008): ”Party Politics in Russia: From Competition to Hierarchy.” *Europe-Asia Studies*, Vol. 60 Issue 6, p913-930.
- 8) Lynch, Allen C (2006) ”What Russia Can Be.” *American Interest*, Vol. 2 Issue 2, p58-66.
- 9) Makarenko, Boris I. (2012): „The Post-Soviet Party of Power.” *Russian Politics & Law*, Vol. 50 Issue 1, p54-83.
- 10) Mironov, Nikolai (2005): ”Russia – Democracy Without Freedom of Speech?” *Russian Politics & Law*, Vol. 43 Issue 1, p70-76.
- 11) Pennings, Paul; Lane, Jan-Erik (2005): *Comparing Party System Change*, New York: Routledge, 1998.
- 12) Peregudov, S.P (2009): ”The Russian Political System After the Elections of 2007-2008” *Russian Politics & Law*, Vol. 47 Issue 6, p47-87.
- 13) Pomeranz, William E. (2009) ”President Medvedev and the Contested Constitutional Underpinnings of Russia’s Power Vertical.” *Demokratizatsiya*, Vol. 17 Issue 2, p179-192.
- 14) Richter, James (2009): ”The Ministry of Civil Society?: The Public Chambers in the Regions.” *Problems of Post-Communism*, Vol. 56 Issue 6, p7-20.

- 15) Riggs, Jonathan W.; Schraeder, Peter J (2005): "Russia's Political Party System as a (Continued) Impediment to Democratization: The 2003 Duma and 2004 Presidential Elections in Perspective" *Demokratizatsiya*, Vol. 13 Issue 1, p141-151.
- 16) Roberts, Sean P. (2012): „*Putin's United Russia Party.*” London; New York: Routledge 2012
- 17) Robison, Neil (2003) "The Politics of Russia's Partial Democracy." *Political Studies Review*, Vol. 1 Issue 2, p149-166.
- 18) Sysoyeva, Lubov S. (2009): "Russian Democracy in the Vacuum of Civil Society." *Coactivity/Santalka*, Vol. 17 Issue 1, p41-49.
- 19) Tismaneanu, Vladimir (1995): „*Political culture and civil society in Russia and the New States of Eurasioa.*” London: M.E. Sharpe.
- 20) Toloie-Eshlaghy, Abbas; Chitsaz, Shahrzad; Kariman, Leila; Charkhchi, Roxaneh (2011): "A Classification of Qualitative Research Methods." *Research Journal of International Studies*, Vol. 20, p106-128.
- 21) Zakaria, Fareed (2003) „*Vabaduse tulevik: mitteliberaalse demokraatia ohud tänapäeva maailmas.*” Kirjastus Varrak, Tallinn, 2005.
- 22) White, David (2011): „Dominant party systems: a framework for conceptualizing opposition strategies in Russia." *Democratization*, Vol. 18 Issue 3, p655-681.
- 23) Whitefield, Stephen (2005): „*Political culture and Post-Communism.*” New York: Palgrave Macmillan in association with St. Antony's College.

Võõrkeelne resüme

Effects of dominant party to political culture: the example of the United Russia party

The aim of the thesis was to find out how a dominant party affects the political culture, using the Russian Federation and the United Russia party as an example. The theoretical part gives a thorough overview of the concepts of political culture and dominant party. Theories presented point out the meaning of political culture and explain it in the context of an authoritarian system and also explain the relationship between citizens and authoritative political culture. Also, it discusses the notion of 'dominant party'. For carrying out the empirical research, a method of grounded theory was used, based on a hypothesis that was tested for validity – the stronger the control of the dominant party in the political culture, the more passive the changes in the political system.

The empirical study of the Russian Federation and the United Russia party showed that the party is dominant in its country and oriented towards power. The party has chronological dominance, dominant bargaining position, access to state resources, and it has monopolized the media. Also, it has a flexible political strategy, active mobilization of socio-economic groups and a party-created dominance that cannot be ignored in the country.

The empirical analysis also revealed that the party has influenced the political system of the country by using its dominance, as the access to state resources favors the actions of the party and does not give political freedom and equality to the opposition. The analysis pointed out that the country is majorly affected by the Soviet legacy. Leading politicians have been socialized in it and they carry it on via new symbols. The same conclusion appeared in the analysis of Russian political system where United Russia is similar to a Soviet Union Communist party, affecting political institutions and thereby also the political culture to its advantage. By analyzing the civil society system, it appeared that the political culture of the Russian Federation can be described as a subject-oriented political culture where citizens know about the situation in their political system but do not see their possibilities to affect it. Qualitative data showed that the political system is at the beginning of transition to a participational political culture, as there is very limited amount of active grassroots politics present in Russia. As a result of the dominant United Russia, the political culture of Russia is not independent and does not create political structure.

In conclusion, the study revealed that the stronger the role of dominant party in the political culture, the more passive the changes in the political system. As a result of nationwide activities of the dominant party, the political structure it has created affects the political culture but not vice versa. Due to that fact, it can be said that the political system of a country does not accept changes caused by changes in the society.